

1980/81:50

Måndagen den 15 december

Kl. 19.30

**1 § Svar på interpellation 1980/81:53 om följderna av Södra Skogs-
ägarna AB:s driftsinskränkningar**

Anf. 183 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars Hedfors har frågat mig dels om jag tycker att samhället har tagit sitt ansvar för Strömsnäsbruk, Delary och Fridafors, dels vilka "aktiva insatser" man kan förvänta sig av regeringen för att lösa upp "uppkommande problem".

Bakgrunden till interpellationen är att Södra Skogsägarna AB i somras beslöt om åtgärder för att åstadkomma nödvändiga strukturförändringar inom företaget. För Kronobergs län innebär beslutet att Delary Bruk med ca 80 anställda och pappersbruket i Strömsnäsbruk med ca 225 anställda läggs ned och att verksamheten i Fridafors skärs ned med ca 180 anställda.

Enligt vad jag har inhämtat pågår sedan drygt ett år tillbaka arbeten i syfte att skapa nya sysselsättningstillfällen i de orter som drabbas av strukturförändringarna inom Södra Skogsägarna AB.

Södra Skogsägarna har tillsatt en grupp som arbetar med att försöka få fram alternativ produktion inom koncernens verksamhetsområde. I arbetsgruppen ingår representanter för företaget, de fackliga organisationerna, berörda kommuner och länsstyrelsen.

På länsnivån har vidare s. k. kommungrupper organiserats som arbetar med riktade insatser till näringslivet i skogsindustrikommunerna. I grupperna ingår representanter för länsstyrelsen, länsarbetsnämnden, utvecklingsfonden, kommunen och de fackliga organisationerna.

Grupernas arbete finansieras bl. a. med de medel regeringen ställt till länsstyrelsens förfogande från anslaget Åtgärder i anslutning till länsplanering. Hittills har länsstyrelsen i Kronobergs län tilldelats sammanlagt 1,45 milj. kr. från detta anslag.

Det är ännu för tidigt att bedöma effekterna av dessa insatser. Jag kommer dock att följa utvecklingen i länet noga. Rent principiellt gäller att denna typ av frågor måste lösas inom ramen för de av riksdagen anvisade medlen för arbetsmarknads-, industri- och regionalpolitiken. Regeringen har f. n. inga

Måndagen den
15 december 1980

*Om följderna av
Södra Skogs-
ägarna AB:s
driftsinskränk-
ningar*

planer på att vidta några åtgärder härutöver. I den mån det kommer fram projekt som ger förutsättningar för lönsam verksamhet och därmed trygg sysselsättning för berörd personal kan statligt stöd utgå inom ramen för gällande bestämmelser.

Anf. 184 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, även om jag tycker att det andas litet väl mycket av uppgivenhet och handlingsförlamning. Borta är de stolta parollerna från i våras, när vi behandlade Södra Skogsägarnas strukturproblem. Då talade industriministern om att samhället hade ett ansvar för uppkomna sysselsättningsproblem, och den borgerliga utskottsmajoriteten konstaterade trosvisst att detta ansvar ytterst vilade på regeringen.

Nu nöjer sig industriministern med att hänvisa till arbetsgrupper som ute i kommunerna arbetar med att skapa alternativ sysselsättning i de drabbade orterna. Han tycker det är för tidigt att bedöma effekterna av dessa gruppers arbete och meddelar helt kort att regeringen f. n. inte planerar att vidta några åtgärder utöver de politiska medel som redan finns. Och då är det ändå bara fyra månader kvar tills de 275 jobben i Strömsnäsbruk och de 80 i Delary försvinner! Om ytterligare ca fem månader försvinner de 180 jobben i Fridafors. Och ännu finns det, mig veterligt, inga ersättningsjobb ordnade i dessa orter, trots att man hela tiden haft tillgång till de av riksdagen anvisade medlen för arbetsmarknads-, industri- och regionalpolitiken. Möjligen finns det något tiotal jobb på gång i Strömsnäsbruk.

Det enda som egentligen har hänt är att de ansvariga centerpartistiska kommunalråden då och då i dunkla ordalag har antytt att nya industrier har funderat på att etablera sig i de drabbade orterna. Efter en tid har det visat sig att etableringsplanerna har spruckit – om man nu över huvud taget allvarligt har övervägt en etablering. Sådant stärker inte förtroendet för politiker, och vad värre är: det skapar hopplöshet och resignation bland invånarna i orterna i fråga.

Nu klandrar jag inte de tillsatta arbetsgrupperna och kommunerna för detta. Tvärtom. De har lagt ner ett stort arbete för att skapa ersättningsjobb. Det är bara det att man inte har lyckats särskilt bra. Och frågan är: Har en liten kommun med ca 12 000 invånare över huvud taget en chans att av egen kraft ersätta 275 jobb, innan de som har utövat dessa jobb försvinner från orten? För det är ju vad det gäller, om inte orten i fråga skall avfolkas eller rent av utplånas. Kommer inte en alltför stor tilltro till kommunernas förmåga i detta avseende att leda till en våldsam konkurrens om jobben, som obönhörligen leder till att de små och svaga kommunerna slås ut av de större och starkare, som ju kan erbjuda bättre villkor för näringslivet? Det blir alltså en centralisering – något som borde få det att gå kalla kårar längs ryggraden på vår centerpartistiske industriminister.

Jag vore mycket tacksam om industriministern ville kommentera de här tankegångarna.

Och vidare: Är det verkligen inte dags nu – fyra resp. nio månader före

avvecklingarna i Strömsnäsbruk, Delary och Fridafors – för industriministern att aktivt engagera sig för sysselsättningen i de här orterna? Då är frågan, som jag och många med mig ställer: Hur kan detta ske inom industri- och regionalpolitikens ram? Hur vore det t. ex. om industriministern använde sitt inflytande för att påverka företag med nyetableringsplaner att etablera sig i orter med den typ av problem som vi har i Kronobergs län? Det vore säkert fullt möjligt, särskilt om företagen i fråga söker statligt ekonomiskt stöd. Kan industriministern tänka sig att placera Tingsryds kommun i stödområde 2 och att regionalpolitiskt stöd tillfälligt utgår till Markaryds kommun enligt förslaget från länsstyrelsen i Kronobergs län? Finns det några andra vägar att gå för att snabbt skaffa fram nya jobb i de drabbade kommunerna?

Det här är frågor som industriministern helt enkelt måste svara på, inte minst med tanke på de löften som gavs i vårens debatter om Södra Skogsägarnas strukturproblem. För inte vill väl industriministern ha en svekdebatt i den här frågan också?

Får jag slutligen, herr talman, aktualisera ett annat problem i en av de mest drabbade kommunerna, nämligen Markaryd. Där försvinner alltså 275 jobb från Södra Skogsägarnas anläggning i Strömsnäsbruk den 30 april 1981. Ca en mil därifrån, i Timsfors, ligger en annan pappersindustri. Den ägs av Munksjö AB och sysselsätter ca 400 personer. Det blir nu Markaryds kommuns största industri. Munksjös akuta ekonomiska problem gör att oron sprider sig bland de anställda i Timsfors. Denna oro har fått ökad näring genom att regeringen tydligen kategoriskt har avvisat Munksjös begäran om statligt ekonomiskt stöd och statlig medverkan för att få in Munksjö i samarbetsprojektet Nordic Paper – något som på sikt skulle vara av stort värde både för Munksjö och för övriga inblandade företag. Markaryds kommun har helt enkelt inte råd att mista någon ytterligare sysselsättning, och vi som bor i kommunen förväntar oss att regeringen överger sin benhårda attityd mot Munksjö AB. Det är helt enkelt ett rättvisekrav att alla skogsindustrieföretag med problem behandlas likartat. Jag vore tacksam om industriministern ville förklara regeringens inställning till Munksjös problem.

Allra sist vill jag erinra industriministern om att Kronobergs län, som tidigare varit relativt problemfritt när det gäller sysselsättningen, nu tycks gå en ganska dyster framtid till mötes. Varsel om uppsägningar och förkortad arbetstid duggar nu tätt från olika delar av länet – inte minst från de redan krisdrabbade orterna. Bland de orterna finner vi också glasbruksorterna, som i dag har demonstrerat sitt missnöje här i Stockholm. Det är alltså hög tid att något görs från centralt håll.

Anf. 185 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Anledningen till att jag går upp i debatten är att jag har besökt de berörda bruken och där diskuterat problemen med de anställda och de fackliga organisationerna. Jag hade även ett samtal med Södra Skogsägarnas verkställande direktör – detta för att få synpunkter från bägge parter. Tiden medger inte att jag i någon större utsträckning berör hela

*Om följderna av
Södra Skogs-
ägarna AB:s
driftsinskrän-
ningar*

*Om följderna av
Södra Skogs-
ägarna AB:s
driftsinskrän-
ningar*

frågekomplexet – här finns annars saker och ting som verkar obegripliga, t. ex. att kraftverk i anslutning till bruken står och rostar sönder – och jag tänker därför ta upp en enda frågeställning, som jag tycker är intressant i detta sammanhang.

Vi har en lag från 1975 om insamling av returpapper. I samband med beslutet om den förutsattes att obligatorisk pappersinsamling skulle vara fullt genomförd år 1980. Bakom beslutet låg främst två faktorer: dels var det med hänsyn till behovet av hushållning med råvaror och energi angeläget att öka återvinningen, dels måste insamlingsverksamheten ges en sådan stabilitet att pappersindustrin skulle vara villig att investera i den produktionsutrustning som behövdes för att ta emot ökade kvantiteter returpapper. Nu vet vi att reformen inte har blivit genomförd. Från vårt håll väckte vi förra året en motion med krav på förslag till åtgärder för att underlätta en effektiv insamling, men den avslogs av riksdagen.

Jag vill nämna detta som bakgrund, eftersom Fridafors är ett återvinningsbruk. Nu skall verksamheten där kraftigt bantas ner. Man ser väl i förlängningen också en nedläggning. Huvudorsaken till detta är vad jag kan förstå inte brist på förutsättningar för en lönsam och – det vill jag betona – eftersträfvansvärd verksamhet. Tvärtom har det framlagts olika förslag till investeringar, t. ex. ett förslag som avsåg plastavskiljare för förpackningar, vilket skulle bredda sortimentet av returpapper. Jag tror att huvudorsaken är att Södra Skogsägarna inte vill fortsätta att driva dessa bruk. Man såg en möjlighet att omfördela kapital och att få in friska pengar genom nedläggningar och försäljning av dessa enheter. Vad jag tycker tydligt har framgått är att verksledningen vill satsa på massproduktion enbart vid de större enheterna. Med andra ord kan man säga att de mindre enheterna, som står för förädlingen, får stryka på foten på grund av felaktiga investeringar i massproduktionen. Att detta slår hårt mot sysselsättningen och förorsakar stora problem tas som vanligt inga hänsyn till.

Om jag nu utgår ifrån att industriministern är överens med mig om det önskvärda i att vi får en riktig resurshushållning i det här landet – så långt detta nu är möjligt – då måste frågan ställas, hur industriministern ser på det faktum att ett återvinningsbruk håller på att nedläggas. Detta kan väl inte vara i överensstämmelse med vad som sagts om resurshushållning vad gäller råvara och energi?

Tanken, att de anställda och berörda orter blivit oansvarigt behandlade både från verksledningens och från regeringens sida, kommer man inte ifrån. Detta styrks också av att regeringen f. n. inte har några planer på att vidta åtgärder.

Det brukar vara svårt att få raka besked här i kammaren, men om jag inskränker min fråga till industriministern till att gälla hur han ser på detta att ett återvinningsbruk är på väg mot nedläggning, så ökar kanske möjligheten att få ett klart uttalande i frågan.

Anf. 186 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars Hedfors efterlyser nya sysselsättningstillfällen i stället för dem som försvinner vid den strukturanpassning som sker inom skogsindustrin. Det är ju ett krav eller ett önskemål som f. n. möter mig i praktiskt taget varje debatt här i kammaren. Ofta möter man också samma attityd som den som Lars Hedfors ger uttryck för, nämligen att det är den centrala statsmakten som skall tillhandahålla de nya jobben. Det är industriministern som måste visa ett aktivt engagemang, etc., etc.

Det är självklart att de nya arbeten i svenskt näringsliv som skall ersätta de gamla måste komma i företagen, måste bli en följd av de förutsättningar för näringslivet som man skapar ute i landet, i kommuner och regioner. Det är också på det lokala och regionala planet som ansvaret för att initiera ny tillverkning och ny sysselsättning måste ligga. Jag trodde att jag inte skulle behöva upprepa detta i det här sammanhanget, eftersom det har upprepats så många gånger här i kammaren.

De instrument som regeringen har till sitt förfogande är ju närmast till för att stödja de projekt som har presenterats lokalt och regionalt. Dessutom har vi ju försökt klara den här situationen genom utvecklingsfonder, regionala investmentbolag och andra instrument för att göra det möjligt för lokala och regionala intressen att realisera de planer som man kan ha.

Då Lars Hedfors efterlyser kontakter med företagen kan jag nämna att vi centralt har etableringssamråd, som innefattar de 150 största företagen och som nu också vidgats till att omfatta vissa serviceföretag och intresseorganisationer. Det karakteristiska för vad som händer i etableringssamrådet är att det visserligen ger mycket goda kontakter med de här företagen men att vad vi kunde notera under industrikrisen 1976–1977 alltså gällde: nyetableringsviljan i de stora företagen är ganska begränsad. Samhället måste i stor utsträckning satsa på nyföretagande och på de små företagen för att skapa en ny näringsstruktur.

Även på detta område måste alltså de sedvanliga metoderna användas. Jag vill därför uppmana Lars Hedfors att hemma i valkretsen se till att det finns ett näringsvänligt klimat, att de företag som vill satsa på utveckling och att de personer som vill bli sina egna har möjligheter härtill – att över huvud taget se till att man får en lokal och regional samverkan kring utvecklingsfrågorna i näringslivet.

Sedan vill Lars Hedfors göra gällande att jag i vårens debatt skulle ha gett något löfte som inte har infriats. Om jag minns rätt kom vi i vårens debatt att rätt mycket tala om Fridafors och förhållandena i Tingsryds kommun. Här har vi också gett ett visst stöd, och vi är självfallet beredda att även fortsättningsvis där det finns realiserbara projekt, med hänsyn till de resurser som finns, diskutera olika former av samhällsstöd.

Lars Hedfors kräver också att jag skall ge ett besked beträffande Munksjös utveckling. Den frågan är rätt enkel att ta ställning till, eftersom Munksjös problem f. n., såvitt jag vet, är föremål för överläggningar mellan Munksjös ledning och Munksjös bankförbindelser. Det är diskussioner som vi från regeringens sida självfallet inte har någon anledning att lägga oss i.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

*Om följderna av
Södra Skogs-
ägarna AB:s
driftsinskränk-
ningar*

Måndagen den
15 december 1980

*Om följderna av
Södra Skogs-
ägarna AB:s
driftsinskrän-
ningar*

Sedan vill jag till John Andersson säga att visst är det beklagligt när gamla pappersbruk läggs ned. Men kan de inte bli lönsamma, så måste man rimligen också acceptera den utvecklingen. Och när det gäller möjligheten att ta till vara avfallspapper, så finns ju andra bruk som är beredda att ta vid. I den takt som återvinningen ökar är det naturligtvis också möjligt att öka kapaciteten på andra bruk för detta ändamål.

Anf. 187 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Industriministern envisas med att tala om att ansvaret för sysselsättningen i de här kommunerna ligger på det kommunala och regionala planet. Han uppmanar vidare mig att hemma i valkretsen verka för att det skall bli fler jobb.

Det stämmer inte med skrivningarna i utskottsbetänkandet i samband med att vi i våras diskuterade skogsägarnas strukturproblem. Där sades det klart och tydligt ifrån att det yttersta ansvaret ligger på regeringen. Det är också någonting som vi har fattat beslut om i riksdagen.

Det är litet trist att märka den *laissez-faire*-inställning som tydligen är industriministerns i detta sammanhang. Jag har en känsla av att han inte riktigt har klart för sig hur svåra problemen är nere i Kronobergs län. Jag skall be att få citera en lokaltidning som har tagit upp ett sådant problem. Där visas med önskvärd tydlighet hur det kan stå till i en av de drabbade orterna. Det står med stora bokstäver som överskrift: "Kärvt med jobb för friställda från bruket!" Så fortsätter man:

"Det är sannerligen inte så mycket vi har att erbjuda dem som kommer till vår speciella arbetsförmedling vid bruket i Strömsnäsbruk. De som önskar arbete på orten, alltså i Strömsnäsbruk – Traryd, har vi praktiskt taget ingenting att erbjuda.

Det säger inspektör Allan Johansson vid den speciella arbetsförmedlingen vid bruket i Strömsnäsbruk." Han fortsätter:

"Vi har ett 20-tal besök per dag nu vid arbetsförmedlingen, de kallas nu ned via personalavdelningen för besök. Tyvärr är det väl så att vi inte lyckats skaffa arbete till så många ännu och det ser ut att bli väldigt svårt."

Mot den bakgrunden tycker jag det är litet svårt att förstå industriministerns passivitet.

När det gäller Munksjös problem tycker jag också att man kan spåra en ganska stor likgiltighet för dessa, speciellt om man jämför med omtanken om de andra två stora skogsföretag som vi har diskuterat i dag, nämligen NCB och Vänerskog. Det vore intressant att få veta varför man låter Munksjös problem passera tämligen opåtalat från regeringens sida.

Beträffande regionalpolitiskt stöd, som har föreslagits av länsstyrelsen, har tydligen industriministern ingenting att säga. Jag skulle mycket gärna vilja veta vilken hans inställning är till möjligheterna att placera Tingsryds kommun i stödområde 2, och att ge Markaryds kommun någon form av tillfälligt regionalpolitiskt stöd.

Anf. 188 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Huruvida bruken kan bli lönsamma finns det delade meningar om. Jag menar att den övervägande orsaken till de problem som vi talar om är Södra Skogsägarnas satsning på de stora bruken. Det beklagliga är att det inte bara är de gamla bruken som läggs ned utan också bruk som har inriktat sig på vidareförädling. Man har där genom produktutveckling tagit fram produkter som har ett mycket högt saluvärde.

Jag har besökt alla de bruk som jag nämnt, och det är väl ingen större hemlighet att Södra Skogsägarna inte var intresserat av att upprätthålla driften vid dessa bruk. Det besked man har lämnat från ansvarigt håll tycker jag närmast är: Vi kan massproduktion, och vi skall inte hålla på med något annat. Man menar att förädlingen lämpligast bör ske i andra länder ute i Europa.

Detta är utan tvivel den väsentliga orsaken till att de stora enheter som man nu har, bl. a. Mönsterås bruk och Mörrums bruk, inte går ihop, så att man tvingas sälja ut eller lägga ned de små bruk som har tagit fram nya produkter och som jag själv har besökt. Man kan vid dessa få ett pris på över 7 000 kr. per ton papper. Det skall jämföras med massan, som ger ca 1 800–1 900 kr. per ton.

Anf. 189 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars Hedfors ställde en fråga till mig beträffande regionalpolitiskt stöd och stödområdesgränser, vilken jag glömde att svara på i mitt förra inlägg. Jag vill med anledning av den säga att en utökning av stödområdena genom tillförande av nya kommuner till dessa skulle strida mot intentionerna i riksdagens regionalpolitiska beslut från i fjol. Det är alltså inte aktuellt. Däremot kommer vi från industridepartementets sida att göra en utvärdering av stödområdesindelningen liksom av de regionalpolitiska stödformerna, inför den regionalpolitiska proposition som vi planerar att lägga på riksdagens bord våren 1982. Då kommer självfallet också stödområdesgränserna upp till behandling.

Rent allmänt vill jag säga att man, om man vidgar stödområdena genom att föra nya regioner till dem som omfattas av lokaliseringsstödet, därmed också försvagar effekten av detta stöd. Det är otvivelaktigt så att man när man ser på sysselsättningsutvecklingen finner, att de verkligt allvarliga problem som ligger framför oss gäller Norrbotten, framför allt malmfältskommunerna. Skulle vi följa vägen att utvidga stödområdesgränserna genom att föra nya regioner till stödområdena innebär det, som jag ser det, också en bristande solidaritet med de regioner i vårt land som har de verkligt allvarliga och långsiktiga sysselsättningsproblemen. Det kan inte rimligen vara riksdagens avsikt att förfara så med de regionalpolitiska stödformerna.

Anf. 190 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Det är tydligen så att Kronobergs län inte heller kan ställa några stora förhoppningar på industriministern när det gäller möjligheterna att få regionalpolitiskt stöd, och det är trist. Vi har ju i Kronobergs län på sista

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

tiden fått en del kommuner med verkligt allvarliga problem. Jag kan meddela att länsstyrelsen har gjort en del beräkningar, som ger ganska nedslående resultat.

Man har t. ex. kommit fram till att den prognostiserade befolkningsutvecklingen i Tingsryds kommun under tiden 1978–1983 blir ungefär densamma som i stödområde 4. Motsvarande beräkning för Markaryds kommun ger ett resultat ungefär motsvarande vad som gäller för stödområde 6, ja t. o. m. sämre än för detta stödområde. Man har funnit att yrkesverksamhetsgraden i Tingsryds kommun nu ungefär motsvarar den i stödområde 5 och i Markaryds kommun ungefär den i stödområde 3.

När det gäller sysselsättningsutvecklingen är läget minst lika dystert. Där har man nämligen kommit fram till att resultatet för tiden 1975–1983 är sämre för både Markaryd och Tingsryd än genomsnittet för stödområde 6. Detta borde vara ett memento när man skall diskutera stödområdesindelningen i framtiden. Jag tycker inte att det krav på regionalpolitiskt stöd som länsstyrelsen i Kronobergs län för fram är orimligt.

Anf. 191 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tolkar industriministerns tystnad som en bekräftelse på att det inte finns så mycket att tillägga till de synpunkter som jag anlägger på orsaken till de här problemen och nedläggningarna.

Vid mina besök på de av mig nämnda bruken var det ganska fantastiskt att se att medan man där – åtminstone då vi kom dit – diskuterar energibrist och energipriser, så står det ett vattenkraftverk i anslutning till bruket och rostar sönder! En av de första saker som de fackliga organisationerna påpekade var vilka möjligheter det fanns att få energi direkt vid bruket i stället för att man som nu skall behöva gå ut och köpa elenergin från andra företag.

Jag tycker det är ganska klart att det från början varit fråga om en misskötsel av hela företaget och att felinvesteringar – eller felslagna spekulationer – har lett till att de här små bruken har fått stryka på foten.

**2 § Svar på interpellation 1980/81:54 om industrisys-
sättningen i Skaraborgs län**

Anf. 192 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Paul Jansson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra industrisys-
sättningen i Skaraborgs län,

om det kan anses försvarbart att från regeringens sida bevilja statliga medel för att starta en ny fabrik för mineralullstillverkning, när marknaden ser ut som den gör i denna bransch, och

om jag är beredd att medverka till att lokaliseringstöd kan utgå till nya industriprojekt i bl. a. Karlsborgs kommun i Skaraborgs län.

Paul Jansson anger som bakgrund till sina frågor bl. a. varsel om

nedläggning eller inskränkning av driften vid ett antal industriföretag i länet.

Andelen arbetslösa i Skaraborgs län har under perioden juli 1979–juli 1980 legat under riksgenomsnittet. Även om man till antalet arbetslösa lägger antalet personer i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning, är länets siffror lägre än riksgenomsnittet. Vidare har länet i år, 1980, ungefär lika stor industrisysselsättning som under 1976, vilket innebär en bättre utveckling än flertalet övriga län.

Nu finns klara tecken på en konjunkturnedgång, och arbetslösheten tenderar att öka. Studerar man den genomsnittliga arbetslösheten under perioden juli–oktober i år, finner man dock att Skaraborgs län fortfarande ligger bland länen under riksgenomsnittet. Självfallet måste utvecklingen följas med uppmärksamhet, men när man diskuterar behovet av extraordinära insatser måste det göras också med hänsyn till situationen i andra regioner.

Förutsättningarna för en på sikt stabil industrisysselsättning i Skaraborgs län anser jag vara mycket goda, inte minst genom det stora inslaget av små och medelstora företag som representerar många branscher. Detta gäller stora delar av länet. De problem som nu föreligger bör därför i första hand lösas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Men – och då vill jag anknyta till Paul Janssons tredje fråga – det finns vissa områden, bl. a. Karlsborgs kommun, som skiljer sig från länet i övrigt. Jag upprepar det svar jag gav på en fråga från Birgitta Johansson den 14 oktober i år om sysselsättningen i Karlsborgs kommun. Jag förklarade mig då beredd att verka för att projekt som ger varaktig sysselsättning kommer till stånd inom kommunen.

Också den andra frågan i ordningen, om lokaliseringsstöd till ny fabrik för mineralullstillverkning, har nyligen, den 13 november, debatterats här i kammaren, låt vara från delvis andra aspekter. Jag får upprepa vad jag sade då, nämligen att det faktum att den mängd mineralull som avses bli tillverkad vid den nya fabriken endast utgör 2 % av mineralullsmarknaden, tillsammans med behovet av sysselsättningstillfällen i Norduppland, är fullgoda skäl för nyetableringen.

Anf. 193 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation, som bl. a. handlar om industrisysselsättningen i Skaraborgs län. Men industriministern må ursäkta – jag måste betrakta det här svaret som synnerligen torftigt. Det ger inga besked om hur regeringen tänker möta den framväxande krisen inom den svenska tillverkningsindustrin. Denna är nämligen ett faktum. I min interpellation har jag valt mitt eget hemlän, som jag bäst känner till, som exempel på den här utvecklingen.

Vad beträffar tillverkningsindustrin i Skaraborgs län är det dessutom på det sättet att den har en sådan struktur att den är nästan helt beroende av hemmamarknaden för att vinna avsättning för sina produkter. Där har vi möbelindustrin, byggnadsmaterialindustrin och även bilindustrin, som

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

kraftigt har fått känna på den minskade köpkraften i vårt samhälle, det alltför låga bostadsbyggandet och den allmänna pessimism som sprider sig i samhället.

Osäkerheten inför framtiden – och jag vill gärna säga den bristande tilltron till den ekonomiska politik som den borgerliga regeringen för – är enligt min mening en bidragande orsak till att situationen på arbetsmarknaden nu kraftigt har försämrats. När hemmamarknaden sviktar på det här sättet blir industrin i Skaraborgs län särskilt lidande.

De problem som vi i dag har på svensk arbetsmarknad och inom svensk industri är bara en början, såvitt jag kan se. Det är bara toppen på isberget.

När regeringen nu sätter sin krisplan i kraft efter årsskiftet, så blir det väl ännu värre. Här skall man på sikt beröva hushållen 6 miljarder kronor i köpkraft. Därmed minskar också företagets möjligheter att vinna avsättning för sina produkter, särskilt de företag som är beroende av hemmamarknaden. Följden blir att arbetslösheten ökar och att vi hamnar i något slags ond cirkel.

Här vill jag knyta an till en ledare i tidningen Arbetet i dag som jag gärna vill rekommendera industriministern att läsa vid något tillfälle. Man säger bl. a.:

”Det finns sedan trettioåret väl utvecklade regler för hur en regering skall förfara för att minska arbetslösheten. I högkonjunkturer när sysselsättningsläget är gott ändå skall staten spara för att, i lågkonjunkturer, stimulera ekonomin.

Den borgerliga regeringen har gjort precis tvärtom. 1979 befann vi oss i en högkonjunktur. Då stimulerade regeringen ekonomin. Nu befinner vi oss i en konjunkturedgång. Då stramar regeringen åt med momshöjning och krisplan.

Anledningen till detta bakvända agerande är att den svaga borgerliga regeringen arbetar efter politiska konjunkturer i stället för efter ekonomiska. 1979 var det valår. Då öste regeringen ut pengar för att bli populär, även om det var omotiverat av ekonomiska skäl. Nu när det är nästan två år kvar till nästa val stramar regeringen åt, trots att det rätta vore att stimulera.

1982 kommer vi, om den borgerliga regeringen sitter kvar fortfarande, att få uppleva en mycket spendersam regering. Ty då är det valår och regeringen måste försöka få väljarna på gott humör.”

Nu är jag medveten om att Nils Åsling kommer att säga att han inte satt i regeringen 1979. Även Nils Åsling var i opposition när folkpartiregeringen strödde sina miljarder omkring sig. Och det må han säga. Men ändå stämde Nils Åsling in i den samfälliga kör av politiker som i valrörelsen 1979 förklarade för svenska folket att ”vi har klarat den ekonomiska krisen”. Vi vet att det inte var så. Vid den urtima riksdagen, då regeringen drev igenom momshöjning och olika punktskättehöjningar, varnade vi socialdemokrater för den här utvecklingen. Det är fel att kraftigt strama åt ekonomin i nedåtgående konjunkturer. Det leder omedelbart till arbetslöshet och stagnation.

Om industrisysselsättningen i Skaraborgs län

När man med Nils Åsling och andra företrädare för regeringen diskuterar industri- och regionalpolitik utifrån skaraborgska synpunkter verkar det som om de anser att det är rena okynnet att vi tar upp vissa problem som vi har hemma på vår arbetsmarknad. Man får ständigt det svaret att Skaraborgs län ligger bättre till än riksgenomsnittet. Det svaret har jag fått av Nils Åsling i många interpellationsdebatter under de senaste åren. Därför borde vi inte besvara regeringen med frågor och interpellationer om de problem som vi har. Jag skall gärna medge, Nils Åsling, att vi ännu inte har på långt när samma problem som de man upplever i skogslänen, exempelvis i Norrlands inland och i Värmland. Skulle vi försöka påstå något sådant blir vi naturligtvis inte trodda, och det har vi inte heller gjort. Men när vi märker att arbetslösheten kraftigt har ökat, på sätt som jag har omtalat i interpellationen, med 1 000 personer mellan maj och oktober i år och att antalet ledigamälda platser inom tillverkningsindustrin drastiskt har minskat med ca 550 under samma tid, har vi också rätt att slå larm hos den regering som har ansvaret för sysselsättningen och den ekonomiska politiken i landet.

Nu säger Nils Åsling i sitt interpellationssvar till mig:

”Andelen arbetslösa i Skaraborgs län har under perioden juli 1979–juli 1980 legat under riksgenomsnittet. Även om man till antalet arbetslösa lägger antalet personer i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning är länets siffror lägre än riksgenomsnittet.” Vidare säger han att länet i år har ungefär lika stor industrisysselsättning som under 1976.

Det är ganska fantastiskt att landets industriminister inte har märkt att det har hänt något på svensk arbetsmarknad i negativ riktning sedan juli månad i år. Det har det gjort, och det har hänt även i Skaraborgs län. Jag ställde min interpellation till industriministern den 20 november i år med utgångspunkt i då kända fakta. Sedan dess har läget ytterligare försämrats, men det vill Nils Åsling tydligen inte låtsas om.

I en intervju som publicerades i länets tidningar den 6 december i år ser länsarbetsdirektören i Skaraborg mycket dystert på utvecklingen. Länsarbetsnämnden befarar att arbetslösheten kommer att öka med 30 % under kommande vinter. Länsarbetsnämnden i Skaraborg begär hos arbetsmarknadsstyrelsen att få sätta in kraftfulla åtgärder för att hålla den värsta arbetslösheten i schack, som man uttrycker det i intervjun. Utan sådana insatser befarar länsarbetsnämnden att arbetslösheten under vintern kommer att öka från nuvarande 3 100 till närmare 4 000 människor. Om dessa prognoser från länsarbetsnämnden visar sig vara riktiga innebär det en arbetslöshet på 3,5 % av alla förvärvsarbetande i vårt län.

Dessa uttalanden från länsarbetsnämnden kan man då ställa mot industriministerns påstående att arbetslösheten i Skaraborg ligger under riksgenomsnittet. Det borde inte vara okänt för industriministern att arbetsmarknadsmyndigheterna hos regeringen har begärt närmare 1 miljard kronor för att möta de svårigheter som kommer att uppstå på svensk arbetsmarknad i vinter och i vår. Det är mycket som bereds inom regeringen – det har vi hört vid åtskilliga tillfällen i dag. Även framställningen från arbetsmarknadsmyndigheten är väl nu, antar jag, föremål för beredning

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

inom regeringen. Jag vill fråga industriministern: Kommer regeringen att bifalla denna framställning, eller skall många människor på den svenska arbetsmarknaden, även i Skaraborgs län, slängas ut i kalla vattnet den kommande vintern och våren? Jag utgår från att även Skaraborgs län får del av pengarna, om framställningen bifalls.

Nils Åsling anser att industrisysselsättningen i Skaraborgs län är lika hög nu som den var 1976. Jag har försökt forska i detta i dag. Jag har varit i kontakt med tjänstemän på länsarbetsnämnden, och de kan inte för sin del finna att det finns något stöd för Nils Åslings påstående i det avseendet. Man här svårt att få fram exakta siffror, men det rör sig om mellan 1 000 och 2 000 förlorade industrijobb under den tid Nils Åsling redovisat, nämligen 1976–1980. Då är det litet illa att säga att sysselsättningen inom industrin är ungefär lika hög som den var år 1976.

På den andra frågan jag ställde till industriministern, om han anser det försvarbart att bevilja 12,4 miljoner av statliga medel för att starta en ny fabrik för mineralullstillverkning i den situation denna bransch befinner sig i, svarar industriministern att det bara är fråga om en tillverkning på ca 2 % av behovet på marknaden. Tillsammans med behovet av sysselsättningstillfällen i Norduppland anser han detta vara fullgoda skäl för denna nyetablering.

Herr talman! Låt mig slå fast att jag är fullt medveten om att Norduppland är en region som behöver stöd och hjälp med sysselsättningstillfällen. Det är inte det jag kritiserar. Nu är det emellertid på det sättet, som jag försökte framhålla i interpellationen och som de ansvariga för i varje fall Rockwool-koncernen har redovisat, att Rockwool i Skaraborg tillämpar förkortad arbetsvecka i den nya fabriken i Hällekis. Man befärar att det blir likadant vid huvudfabriken i Skövde. Lagren är överfulla, och man befärar ytterligare neddragning av produktionen. Detta beror framför allt på att bostadsbyggandet i landet ligger på en alldeles för låg nivå. Vi kommer inte ens upp i 50 000 lägenheter i år, som bekant. Flertalet remissinstanser hade, såvitt jag förstår, avstyrkt etableringen i Älvkarleö beroende på att Rockwool AB och Gullfiber AB, som producerar detta material, endast utnyttjar 65 % av sin produktionskapacitet f. n. Jag tycker att industriministern, som står upp till öronen i industrikriser i det här landet, verkligen borde kunna hjälpa Norduppland på ett bättre sätt än genom att satsa 12,4 miljoner för att kanske skapa en ny krisindustri inom en redan nu överetablerad bransch. Denna bransch har blivit överetablerad på grund av att regeringen inte satsat tillräckligt på byggandet i vårt land de senaste åren.

Herr talman! Det enda positiva jag kan utläsa ur industriministerns interpellationssvar – vi skall ta fram det också – är att han är beredd att följa riksdagens uttalande om att samhällsstöd kan utgå till projekt som ger varaktig sysselsättning i Karlsborgs kommun. Jag vill gärna ta fasta på att vi än en gång fått detta fastslaget. Det har nämligen rått en del tvivelsmål på den punkten från kommunens sida. Kommunen har vid kontakter med industri-departementet, då inte industriministern var hemma, fått vissa svar som inte var helt tillfredsställande i det här avseendet. Jag konstaterar nu att

industriministern är beredd att bevilja detta stöd när Karlsborgs kommun lägger fram sitt projekt.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

Anf. 194 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det svar som Paul Jansson i dag har erhållit av industriministern inger inget hopp för framtiden.

Regeringen saknar både vilja och förmåga att lösa landets industriproblem. En aktiv näringspolitik har vi socialdemokrater krävt både i partimotioner och i interpellationer och frågor i Sveriges riksdag. Men vi har under de senaste åren fått uppleva kortsiktiga lösningar på långsiktiga problem. Människorna i de olika landsdelarna och i de olika industribranscherna kräver planering från statsmakternas sida. Man kräver att få ta del av de långsiktiga målen för en tryggad sysselsättning. Man kräver att branscher som hela svenska folket behöver skall kunna utvecklas.

Paul Jansson pekade i sin interpellation på de varsel som kan väntas inom gruvindustrin. Förhandlingar om framtiden för Ranstadverket avbröts torsdagen den 11 december 1980.

Kring Ranstadverket har det varit många turer, och olika beslut har gällt vid olika tidpunkter. Genom åren har staten satsat ca 500 milj. kr. på anläggningen och på olika forskningsprogram. Den senaste satsningen från regeringens sida skedde i proposition 1977/78:124 om lån till processutveckling i Ranstad. Anslaget var beräknat till 128 milj. kr. och gällde ett forskningsprogram i främst Ranstad avseende processer för utvinning av alunskifferns innehåll. Under budgetåret 1980/81 finns det 38 milj. kr. kvar på lånet till Ranstad avseende processutveckling. ASA har i skrivelse den 28 oktober 1980 begärt att få lyfta de resterande 38 miljonerna för att slutföra de olika forskningsprogram som stat och företag har varit överens om att man skall arbeta med. Man har under det pågående arbetet med forskningsprogrammet fått fram intressanta områden, som är värda att arbeta vidare på. Det gäller bl. a. förgasning av skiffer för att framställa metanol. Och jag utgår från att industriministern uttalar sig för att man kan få en metanolanläggning lokaliserad till Ranstadverket.

Under hösten har företagsledning och personal vid Ranstadverket diskuterat neddragning av verksamheten på grund av dels att uranpriset på världsmarknaden är sådant att det inte är företagsekonomiskt lönsamt att bryta uran, dels att forskningsprogrammet vid Ranstad går ut vid halvårsskiftet 1981. Regeringen har på parkettplats och utan att göra något medvetet låtit företagsledning och personal förhandla om nedläggning av Ranstad. Som jag tidigare nämnde avslutades förhandlingarna den 11 december. Även om inte formella varsel har utfärdats innebär förhandlingarna att halva arbetsstyrkan, ca 40 man, lämnar företaget vid halvårsskiftet 1981. De återstående 40 anställda lämnar företaget under sista halvåret 1981. All den forskning och allt det hårda arbete som under åren har förekommit vid Ranstad skall slås i spillror. Alla de ekonomiska uppoffringar som gjorts skall tydligen glömmas.

Vid de centrala förhandlingarna mellan anställda och företagsledningen

Om industrisysselsättningen i Skaraborgs län

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

fick man muntligt besked från handläggare på industridepartementet, som sade sig tala å hela departementets vägnar, att de ännu icke utnyttjade 38 miljonerna inte skulle betalas ut för att användas i Ranstad. Företrädare för de politiska partierna i Skaraborgs län har i samtal med industriministern den 25 november 1980 diskuterat dessa 38 milj. kr. som finns kvar på lånet. Vid den tidpunkten rådde det ingen som helst tvekan om att man skulle betala ut lånet. Vad är det som gäller i denna fråga? Avser industriministern att återkomma till riksdagen med en proposition om ändring av lånet till Ranstad? Eller är det så att man medvetet har beviljat 128 milj. kr. för att långsamt strypa verksamheten i Ranstad och därmed slippa den miljödebatt som uppstår kring en industri typ Ranstad? Men den kapitalförstöring som sker, om inte utvecklingen vid Ranstad får fortsätta, kommer industriministern inte ifrån.

I både bänk och pilotskala pågår nu olika utvecklingsprocesser. AE- och DMS-processerna har man utvecklat, och fullskaleproduktion kan ske vid bl. a. metanolframställning. Man har utvecklat processer som bygger på skiffer, torv och biomassa.

Centern och industriministern har vid olika tidpunkter uttalat sig för att människor inte skall behöva flytta, utan att de skall ha arbete där de bor. Skall den teknik som nu utvecklats vid Ranstad och de anställda där bara försvinna? Eller skall tekniken användas i något privat bolag?

Vi socialdemokrater i Skaraborgs län har ansett verksamheten vid Ranstad vara betydelsefull, inte minst ur regionalpolitisk synpunkt. Skaraborg behöver Ranstad, och människorna där behöver sina arbetsplatser. Häggum, den by där Ranstad ligger, har sedan urminnes tider kallats för skams undantag, men om industriministern inte är beredd att ge Ranstad en framtid, så kommer vi socialdemokrater att kalla Ranstad för ett monument över centerns dårskap.

Herr talman! Jag vill till industriministern ställa ett par frågor: Anser industriministern det ur regionalpolitisk synpunkt försvarbart att lägga ner verksamheten vid Ranstad? Kommer industriministern att medverka till att en metanolanläggning förläggs till Ranstad?

Anf. 195 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Paul Janssons interpellation till industriministern bygger i stora delar på den skrivelse som en enhällig länsstyrelse tillställde statsråden för arbetsmarknads- resp. bostadsdepartementen. Avsikten med skrivelsen var att informera om läget på arbetsmarknaden i Skaraborgs län. Det är självfallet bra att länets situation också tas upp här i kammaren.

Vi som företräder Skaraborgscentern har helt naturligt direkta kanaler till regeringskansliet och kan på så sätt påtala olika förhållanden. Därför kan det verka överflödigt att jag deltar i denna debatt. Skälet till att jag säger detta är att det tidigare framförts beskyllningar mot oss i centern för att vi saknar intresse för länsfrågorna, om vi inte deltagit i socialdemokratiska interpellationsdebatter. För att undanröja sådana missförstånd går jag in i debatten.

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

När det gäller arbetsmarknaden i länet vill jag på en punkt komplettera bilden. Det gäller kvinnornas situation. Om vi ser på samma tidsperiod som nämns i svaret, juli 1979–juni 1980, finner vi att arbetslösheten för kvinnorna i länet ligger över riksgenomsnittet. Här krävs olika åtgärder – inte bara från samhällets och företagets sida utan också från kvinnornas sida. Den traditionella könsuppdelningen på arbetsmarknaden utgör ett icke acceptabelt hinder för kvinnorna. Förhoppningsvis kommer det därvidlag att ske en förändring med tanke på att vi nu har en lag om jämställdhet som kräver aktiva åtgärder.

I interpellationssvaret säger industriministern att förutsättningarna för en på sikt stabil industrisysställning i Skaraborgs län anses vara goda, inte minst genom det stora inslaget av små och medelstora företag som representerar många branscher. Det är utan tvivel en stor fördel med denna företagsstruktur. Länsmyndigheterna gör samma bedömning: jobben blir något fler i framtiden, och flertalet nya arbeten kommer inom verkstadsindustrin och den offentliga sektorn.

Men även om vi på sikt är optimistiska, drabbas länet av en besvärande strukturarbetslöshet. Det är i dessa fall som vi i samarbete måste sätta in olika åtgärder. En strukturomvandling i socialt acceptabla former måste också gälla för Skaraborgs län.

Staten måste bl. a. ta på sig ett särskilt ansvar för en ort som Karlsborg, där man är den dominerande arbetsgivaren. I interpellationssvaret bekräftar industriministern än en gång att så kommer att ske. Industriministern förklarar sig beredd att verka för att projekt som ger varaktig sysselsättning kommer till stånd inom kommunen. Det är bra att det än en gång slås fast.

För att något nyansera bilden av de besvärligheter som länet har att brottas med vill jag här nämna utvecklingsfonden. Den har i vårt län fått en mycket fin start och verkar på ett föredömligt sätt. I kontakt med kommuner, företag och anställda söker man få till stånd ett offensivt näringsliv. Man har en rad projekt på gång till förstärkning och komplettering av näringslivet i flera av länets kommuner. Inrättandet av utvecklingsfonder var en riktig satsning, och jag tycker det finns anledning att här uttala ett erkännamt ord till industriminister Åsling, eftersom han ”stod fadder” till fonderna.

Anf. 196 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! När riksdagen i juni förra året behandlade den ekonomiska politiken sade Nils Åsling att regeringen Fälldins ekonomiska politik varit framgångsrik. Och han fortsatte: ”Näringspolitiken möjliggjorde att en lång rad nödvändiga strukturåtgärder kunde genomföras. Det blev en snabb återhämtning i svensk ekonomi åren 1977 och 1978.”

Ja, det var såvitt jag förstår Nils Åslings sätt att börja uppspelet av den stora bluffen i valrörelsen. Han ville få svenska folket att tro att regeringen klarat den ekonomiska krisen.

Några veckor efter valet framträdde herr Åsling som industriminister här i kammaren. Så här inledde han sitt anförande i den allmänpolitiska debatten:

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

”Svenskt näringsliv kan i år skörda frukterna av den omläggning av den ekonomiska politiken och näringspolitiken som genomfördes 1977–1978.” Och han fortsatte: ”Det finns dock anledning att här konstatera att vår situation i dag hade varit mycket bekymmersam om politiken från 1973–1976 inte hade fått en avlösning av en mera realistisk politik från 1977.”

Ja, herr industriminister, dessa frukter har vi verkligen inte sett så mycket av i Skaraborgs län. Det är en uppfattning som bl. a. delas av industriministerns partikamrater och andra i min egen hemkommun, där kommunfullmäktige i höst enhälligt i ett yttrande till länsstyrelsen har uttryckt sin oro över den vikande sysselsättningen inom industrin. Man säger bl. a. att en rad personalminskningar och nedläggningar har drabbat industriföretag i kommunen. Detta har uteslutande skett i små och medelstora företag.

Vad vi däremot tyvärr börjar se frukterna av är regeringens inbördes strider om industripolitiken i allmänhet och den brist på handlingskraft i synnerhet som nu öppet demonstreras när det gäller att tillvarata samhällets intressen av en fungerande skogsindustri och trygga jobben på de orter som drabbas.

Skaraborgs län är i allra högsta grad berört av det spel med arbetsplatser och människor som nu pågår inom skogsindustrin. Krisen inom Vänerskog berör direkt tre företag inom länet. Det är plywoodfabriken i Otterbäcken med 250 anställda, sågverken i Älgårås och Fagerhamra med ca 70 anställda. Götenehus med sina 250 anställda är eget bolag och skulle enligt uppgift kunna hållas utanför. Sammanlagt berörs alltså mellan 600 och 700 anställda, vilka nu med oro följer vad som händer med jobben inom Vänerskog.

Krisen inom skogsföretaget Munksjö berör också länet. Nedläggningen av sågverket i Sandhem innebär att 34 anställda förlorar sina jobb. Även de tankegångar om strukturförändringar som förs fram i den Wahlströmska utredningen berör länet genom Fiskebyägda Katrinefors i Mariestad med drygt 1 000 anställda.

Industriministerns patentmedicin brukar ju vara att man skall klara sysselsättningsproblemen lokalt genom bl. a. landsting och kommuner. Vi har hört det många gånger förut här i kammaren, och vi har hört det här i dag. Då vill jag påminna industriministern om att i Skaraborgs län finns några av landets minsta kommuner med svaga lokala arbetsmarknader. Skogskrisen drabbar nu två av dessa, Gullspång och Mullsjö.

I Gullspång, som ingår i den norra länsdelen, där arbetsmarknadsläget nu över huvud taget ter sig mest bekymmersamt, ligger Vänerskogs plywoodfabrik i Otterbäcken. Strax utanför kommun- och länsgränsen mot Värmland ligger Bäckhammars bruk, där ett 50-tal Gullspångsbor har sina arbeten. Älgårås sågverk ligger också intill kommungränsen. I kommunen finns även en trähusfabrik som brottas med problem, bl. a. beroende på det låga bostadsbyggandet.

Inte minst industriministerns egna kommentarer till Vänerskogskrisen – han säger: Jag har gjort mitt. Vi bevittnar nu finalen. – har skapat oro. Kommunledningen i Gullspång har i både telegram och skrivelse velat påtala den oro man känner för framtiden. Det skulle, som man säger, bli förödande

för kommunen, om en ytterligare utflyttning skulle ske på grund av eventuella driftinskränkningar vid plywoodfabriken, eftersom kommunen har en struktur som är anpassad till ett större invånarantal, och för sin verksamhet har man fasta utgifter. Man pekar också på att det i dag finns omkring 100 arbetslösa i kommunen. Enligt uppgift hade man en utflyttning under första halvåret i år på 63 personer. Man kräver att staten garanterar fortsatt drift vid de tre företagen Otterbäckens plywood, Bäckhammars bruk och Älgårås såg- och träindustri. Liknande krav på samhällsansvar har rests från personalens företrädare.

Sågverket i Sandhem ligger i Mullsjö kommun i den södra länsdelen, där man inom Träs avdelning f. n. har varsel om permittering av ca 700 människor. Svårigheten att få fram råvara anges som skäl för nedläggningen i Sandhem. Här har industriministern ett alldeles speciellt ansvar, eftersom han konsekvent vägrat att lyssna till våra krav på någon form av lagligt åläggande att avverka.

Herr talman! Industriministern står i dag ganska tomhänt när det gäller åtgärder för att öka avverkningsgraden i skogen. Jag vill fråga:

1. Vilka initiativ är industriministern beredd att ta för att trygga fortsatta arbeten för dem som nu hotas av Vänerskogs-krisen? Ställer industriministern upp på de krav som kommunledningen i Gullspång har riktat till statsrådet?

2. Anser industriministern att det finns ett politiskt ansvar inom regeringen både för vad som nu sker och för hur man skall lösa problemen? Många efterlyser i dag det politiska ansvaret.

Anf. 197 TALMANNEN:

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det råder en begränsning till sex minuter för anförandena när man anmäler sig samma dag.

Anf. 198 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag skall svara på de frågor som har ställts här. I övrigt har den här interpellationsdebatten blivit väldigt mycket av allmänna kommentarer kring hur var och en uppfattar situationen i Skaraborgs län, och det har jag kanske ingen anledning att ge mig in i en polemik mot.

Paul Jansson började med vad som föreföll likna ett återfall till våra gamla vädjobanor, dvs. till en finansdebatt. Naturligtvis finns det mycket att säga om den ekonomiska utvecklingen och dess konsekvenser för industrisyssel-sättningen t. ex. i Skaraborg, men det får jag återkomma till i andra sammanhang.

Paul Jansson ställde en fråga om arbetsmarknadspolitiken. I princip avsåg den väl om den ambitionsnivå som har gällt för arbetsmarknadspolitiken här i landet skall gälla även fortsättningsvis, och jag kan utan vidare slå fast att så är fallet. Jag tror mig förstå att arbetsmarknadsministern inom de närmaste dagarna kommer med ett besked beträffande det extra anslag som Paul Jansson ställde en fråga om. Rör det sig om en miljard, får man väl ändå ha förståelse för att beredningen kan ta några dagar även i den här

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

regeringen.

Paul Jansson kom sedan in på frågan om den uppländska mineralullsfa-
briken. Jag vill bara hänvisa till mina tidigare svar här i kammaren när det har
gällt den frågan. Jag är medveten om att det har uppstått avsättningsproblem
och att marknaden har svängt sedan investeringsbeslutet fattades under
fjolåret. Men vid en industrisatsning av denna karaktär måste man ändå ha
ett något längre perspektiv än en tillfällig konjunkturnedgång.

Birgitta Johansson krävde bättre insatser för utveckling inom industrin och
uppehöll sig sedan vid Ranstad. Jag är inte i dag beredd att fördjupa mig i
frågan om Ranstadverkens framtid. Det är en fråga som vi får anledning att
komma tillbaka till i ett annat sammanhang. Detsamma gäller frågan vart den
metanolutveckling och de prototypanläggningar för metanolproduktion som
vi skall ha här i landet kommer att lokaliseras.

Till Gunilla André vill jag framföra ett tack för att hon uppmärksammar
den betydelsefulla roll som utvecklingsfonden spelar. Det måste nog slås fast
att utvecklingsfonden just i ett län som Skaraborg spelar en alldeles speciell
roll som samhällets instrument när det gäller att utveckla den mindre
industrin. Det är ändå inom den kategorin som vi skall söka ny sysselsättning
och tillväxt inom industrin.

Jan Fransson tog upp skogsindustrin och talade om ett spel med
arbetsplatser. Jag vet inte vad han då tänker på. Från industridepartementets
sida har vi ägnat stor möda åt skogsindustrins framtida struktur. Vi försöker
hitta lösningar anpassade efter resp. företags och regioners förutsättningar.
Det har, vilket kammarens ledamöter torde ha förstått, varit ett ganska
mödösamt arbete. När det gäller Vänerskog är min förhoppning att den
ackordsförhandling som ännu inte är avslutad skall visa att de insatser som
staten är beredd att göra på ett rimligt sätt också skall motsvaras av ett
ansvarstagande från bankernas sida. Det finns all anledning att förvänta att
bankerna här medverkar för att skapa en stabil virkesmarknad, vilket är en
förutsättning för skogsindustrins överlevnad i regionen.

Jag vill i det sammanhanget säga att man i en kammardebatt kanske skulle
kunna bespara sig greppet med felicitat. Jan Fransson citerade mitt uttalande
att vi nu bevittnar finalen. Men det har jag inte sagt beträffande Vänerskog.
Jag ger Jan Fransson chansen att ta tillbaka det felicitatet, som jag förmodar
var ett olycksfall i arbetet. Att återge felicitat är en debatteknik som jag inte
tycker gagnar saken.

Får jag sedan beträffande Jan Franssons fråga om ett initiativ för att trygga
jobben säga följande. Vi är även fortsättningsvis beredda att ägna
strukturutvecklingen i skogsindustrin allt intresse för att säkra jobben och en
nödvändig utveckling i branschen. Men jag tror inte att den modell av
tvångsavverkning som socialdemokratin har lanserat är det universalmedel
som kan skapa en trygg råvaruförsörjning. När det gäller råvaruförsörjning-
en återkommer vi med konkreta förslag till riksdagen när virkesförsörjnings-
utredningen är färdig med sitt arbete. Så mycket tror jag dock att man kan
säga att den socialdemokratiska modellen är en skuta som redan innan den
har blivit sjösatt har lidit haveri.

Får jag sedan återvända till Paul Jansson och säga att jag självfallet förstår hans oro. Om man avgränsar Skaraborgs utveckling från omvärlden, finns det naturligtvis speciell anledning till oro. Men ser man Skaraborg som en del av vårt land och granskar hur utvecklingen i denna konjunkturfas är på andra områden, finns det ändå anledning till förtröstan och framtidstro i Skaraborg. Jag har i den lokala pressen noterat att länet ligger tvåa i landet efter Stockholm när det gäller intresse för den nyföretagarkampanj som industridepartementet med organisationernas hjälp har initierat. Det finns uppenbart en företagarvilja och ett intresse att satsa på framtiden i Skaraborg. Låt oss då bygga på det för att utveckla näringslivet. Paul Jansson kan vara förvissad om att han har mitt stöd för de strävandena.

Anf. 199 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Låt mig först till Gunilla André säga att det är skojigt att hon deltar i debatten. Men jag tycker att hennes motiv var ganska torftiga: dels riskerade hon att bli kritiserad om hon inte deltog, dels ville hon ge rosor åt industriministern för utvecklingsfondernas tillkomst. Det var i stort sett den behållning vi hade av vad Gunilla André sade. Men jag skall låta detta vara detta.

Jag konstaterar att industriministern här vänder tillbaka till debatter som vi förde då industriministern var ordförande i finansutskottet. Det är ju ändå så att det finns ett samband – det bör finansutskottets tidigare ordförande veta – mellan den ekonomiska politik som förs i ett land och möjligheten att hålla folk med arbete. Det sambandet går så att säga inte att komma ifrån. Stramar man åt i en nedåtgående konjunktur – som regeringen gör nu – får man arbetslöshet. Jag är säker på att industriministern är beredd att verifiera det.

Regeringen har också sagt att det kan komma att bli en ökad arbetslöshet – det har talats om 3 % och om 3,5 %. Jag vet inte var smärtgränsen går för den nuvarande regeringen, men de siffrorna har nämnts som resultatet av den åtstramningspolitik man nu bedriver.

Det är inte alls på det sättet att vi skaraborgare kastar yxan i sjön. Vi tror också på vårt län. Det är ju bra att vi har industriministerns stöd för det. Men vi måste då också ha en regering i ryggen som hjälper oss när vi får problem.

Nils Åsling säger att om man tar hänsyn till omvärlden och inte bara ser på Skaraborgs län isolerat, så har vi det gott ställt. Javisst, jag sade det – vi har det inte så dåligt som man har i vissa andra regioner. Jag har inte försökt påstå någonting annat. Men vi märker att den stabila arbetsmarknad som vi har varit vana vid att ha i Skaraborgs län nu sviktar, och den sviktar betänkligt.

Jag visade tidigare på att industriministern inte haft riktiga kontakter med länsarbetsnämnden i Skaraborgs län för att få reda på hur det egentligen står till innan han skrev sitt svar. De uppgifter som finns i interpellationssvaret stämmer inte med verkligheten. Jag vill rekommendera industriministern att nästa gång han svarar på frågor som gäller sysselsättning och arbetsmarknad i

Måndagen den
15 december 1980

*Om industrisys-
sättningen i Skara-
borgs län*

ett län ta reda på de verkliga förhållandena av länsarbetsnämnden lokalt. Då slipper han göra en sådan lapsus som han gjort här.

Anf. 200 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Industriministern säger att han skall komma tillbaka till frågan om Ranstad. När kommer industriministern tillbaka? När det är för sent, när avvecklingsplanen, som kommer att sättas i verket den närmaste tiden, har fått alla anställda att lämna företaget?

Industriministern säger att man senare skall ta ställning till vart metanolanläggningen skall lokaliseras. Allting skall ske senare. Jag vill veta i dag av industriministern när jag kan få svar på de här frågorna.

Jag hade ställt en fråga till, och den gällde de regionalpolitiska effekterna av en nedläggning av Ranstadsverket.

Anf. 201 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! På min fråga om vilka initiativ industriministern är beredd att ta för att gå in med en lösning på Vänerskogs problem ger han inget besked i dag. Han vill avvakta eventuellt utfall av ackordsuppgörelser. Får jag då fråga: Vilken beredskap har man i regeringen om nu inte bankerna ställer upp? Vi kommer att få besked, om jag har uppfattat det rätt, ganska snart om hur det blir med den saken.

Jag tycker nog att det citat som industriministern påstår är ett felcitat ändå stämmer ganska bra med industriministerns agerande i den här frågan – det sker från åskådarplats.

Jag hoppas att kommunledningen i Gullspång kan få ett klarare besked på den framställning som jag tror industriministern har fått i dag.

Mycket av skogsindustrins problem kommer av att man inte fått fram virke ur skogen. Och så fort vi tar upp den här frågan är industriministern helt låst vid tanken på att det är tvångsavverkning. Han betonar tvånget väldigt hårt. Det är riktigt, industriministern, att det klart innebär ett tvång när man sätter en sådan lag som vi talade i sjön. Vi har i 80 år haft ett tvång på skogsägarna att de skall plantera. Vi har nyligen infört ett tvång för att de skall röja i skogarna. Tycker inte industriministern att det är rimligt att man också sätter en slutpunkt när det gäller att skörda skogen? Det kan man väl inte överlåta enbart åt de privata skogsägarna att avgöra helt och hållet själva.

Jag vill ge ett konkret exempel just från Mullsjö, bara knappt en mil från Sandhems sågverk, som i dag läggs ned på grund av råvarubrist. Där finns det en fastighetsägare som har 2 600 hektar produktiv skogsmark, varav ca 1 000 hektar finns i Skaraborgs län och övrigt i Jönköping län. I den del som är belägen inom Skaraborgs län har det inte skett några som helst avverkningar under de senaste tio åren. Ägaren har inga anställda i skogsarbete. Fastigheten uppvisar över huvud taget ett upprörande förfall, inte bara i skogen utan även när det gäller byggnader, och t. o. m. mindre kraftverk har fått förfalla. Många frågar sig med rätta: Är det rimligt att samhället, i tider då landet verkligen behöver utnyttja alla tillgängliga resurser för att komma ur den ekonomiska krisen, kan tillåta en vanhävd av en sådan här värdefull

naturresurs?

Jag tycker det är märkligt att det inte skall gå att få ett resonemang med industriministern om detta, att han inte någon gång kan hålla med om att det behövs en lagstiftning som markerar att ägandet av skog också är förenat med en förpliktelse att ta ett samhällsansvar för skogsindustrins virkesförsörjning.

Sedan efterlyser industriministern vad jag menar med spel, och det skall jag förklara. Det har i dagarna utbrutit ett praktgräl mellan centerns och moderaternas resp. politiska distriktsledningarna i vårt län. Nils Åslings partikamrater slår fast att det är moderatledaren Gösta Bohman som bär skulden för krisen inom skogsägarorganisationen. Moderaterna å sin sida beskyller centerpartisterna i Vänerskog för bristande kompetens. Centern säger i sitt uttalande:

”Moderatledaren Gösta Bohman har ett stort ansvar för den utveckling som just nu drabbar svensk skogsägarrörelse, där många tusentals arbetstillfällen står på spel, och i vassen ligger storkapitalet och väntar på att få roffa åt sig de bästa och de mest lönsamma bitarna.”

Man fortsätter: ”Nu visar moderaterna sitt rätta ’jag’! Låt oss hoppas att arbetare och andra intressenter tar sitt ansvar och att man för all framtid kommer ihåg hur de reaktionära krafterna i samhället arbetar.”

Jag vill fråga industriministern: Delar industriministern centerdistriktets bedömning i fråga om det politiska ansvaret för vad som nu händer i Vänerskog? Eller är industriministern beredd att ställa sig bakom vad moderaterna i dagens länspress svarar centern med? Där säger man nämligen så här:

”Den politiska spekulation som centern gör sig skyldig till genom att spela ut olika grupper av lantbrukare mot varandra är oroande.

Vi kan inte acceptera att man genom dylika partitaktiska manövrar splittrar föreningsrörelsen och undergräver förtroendet för dess angelägna verksamhet.”

Moderaterna gör uppenbarligen en annan bedömning av situationen, eftersom de säger:

”Det har nämligen varit så, att när det är fråga om att tillsätta förtroendemän inom föreningsrörelsen så räknas det som en merit att vara centerpartist. Det hade kanske varit bättre om man frågat efter ekonomiska meriter vid tillsättandet av styrelse i bl a Vänerskog.”

Gunilla André har i en egen insändare i länspressen instämt i kritiken mot moderaterna, men hon försöker samtidigt göra gällande att arbetarrörelsen stöder moderaterna. Var hon har fått det ifrån har hon tillfälle att själv svara på.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

Om industrisysselsättningen i Skaraborgs län

Måndagen den
15 december 1980

*Om åtgärder för
att främja syssel-
sättningen i
Västernorrlands
län*

3 § Svar på fråga 1980/81:156 om åtgärder för att främja sysselsättningen i Västernorrlands län

Anf. 202 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Sven-Erik Nordin har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att tillföra Västernorrlands län ökade medel för beredskapsarbeten på vägområdet.

Det är arbetsmarknadsstyrelsen som fördelar de medel som regeringen anvisar till beredskapsarbeten. Under innevarande budgetår har Västernorrlands län tilldelats 88,5 milj. kr. för beredskapsarbeten, varav ca 18 milj. kr. har använts till beredskapsarbeten på vägar.

Arbetsmarknadsstyrelsen har inkommit med en framställning till regeringen om ytterligare medel till beredskapsarbeten. Denna framställning bereds nu inom regeringskansliet.

Anf. 203 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Allra först vill jag tacka arbetsmarknadsminister Eliasson för svaret på frågan.

Så mycket konkret fanns det nu inte i svaret. Arbetsmarknadsministern anger några siffror för vad länet har tilldelats under innevarande år, och låt mig bara notera att de beloppen är lägre än vad som har varit vanligt förr om åren.

Västernorrland har två negativa topplaceringar att visa upp:

För det första har inget annat län en så stor andel obelagda vägar. Bärigheten är dessutom dålig. Jag vill gärna hälsa Ingemar Eliasson välkommen att provåka våra vägar till sommaren.

För det andra ligger länet på tredje plats när det gäller arbetslöshet – låt mig i det sammanhanget säga: Vi skulle gärna byta plats med Skaraborgs län. Vid november månads slut fanns i länet nära 4 500 kvarstående arbetssökande. Det är en ökning från förra månaden med drygt 300, och jämfört med den 1 december förra året är ökningen nära 800. Hur det skall bli nästa år törs man faktiskt inte tänka på.

Som vanligt är arbetslösheten ojämnt fördelad inom länet. De inre delarna har det svårast. Särskilt svår är situationen i Sollefteå, som har 700 arbetslösa.

I arbetslöshetsstatistiken redovisas inte entreprenörerna. Här bör påpekas att var tredje entreprenadmaskin i länet står stilla enligt statistiken från Västernorrlands Traktor- & Grävmaskinsförening. Det är dubbelt så många som föregående månad. På lastbilssidan har man samma situation när det gäller de fordon som går på vägjobb. De bilar och maskiner som står stilla finns just i de områden där de mest angelägna vägobjekten finns. Och angelägna vägobjekt finns det. Vägförvaltningen i länet har 30 objekt färdigprojekterade för totalt 67 milj. kr. Man väntar bara på pengarna.

Mer pengar till beredskapsarbeten på vägbyggnadssidan skulle alltså både förbättra arbetslöshetsläget och skapa en bättre vägstandard. Bättre vägar betyder samhällsvinster i form av mindre fordonsslitage, och dessutom

underlättas pendling och industrilokalisering. Det är med andra ord en god samhällsinvestering. Visst är det sant att det är AMS som fördelar beredskapsmedlen mellan länen, men arbetsmarknadsministern kan ju påverka genom storleken på medelsanvisningarna, eller hur? Nog borde man väl kunna hjälpa till genom att styra pengarna just till vägarbeten. Jag motser alltså med stort intresse den pågående behandlingen inom regeringskansliet.

Anf. 204 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag förstår Sven-Erik Nordins oro för situationen på byggarbetsmarknaden. Den har försämrats under hösten. De rapporter som länsarbetsnämnderna lämnade in så sent som i september är vid det här laget i stor utsträckning överspelade. Arbetsmarknadsstyrelsen har därför begärt in nya uppgifter ifrån länsarbetsnämnderna, och vi avvaktar nu sammanställningen för att kunna bedöma frågan om eventuella extraordinära insatser. Framställningen om mera medel till beredskapsarbetena ligger nu på regeringens bord, och den skall behandlas så skyndsamt som möjligt. Det är väl troligt att en del av eventuella extra medel kommer också byggsamheten till del, men man skall komma ihåg att man måste starta dessa projekt i god tid för att få sysselsättningen på rätt del av året.

Dessutom är det så, Sven-Erik Nordin, att beredskapsarbeten inom byggsektorn, framför allt beträffande vägarna, är väldigt dyra objekt. Jag delar meningen att det från allmänna samhällsekonomiska utgångspunkter ofta är goda investeringar, men det kan inte vara en uppgift för i första hand arbetsmarknadspolitiken att se till att vägnätet hålls i trim. Det är naturligtvis i första hand en kommunikationspolitisk uppgift. Men där målen sammanfaller, att stimulera sysselsättningen och att förbättra vägnätet, skall naturligtvis kommunikationspolitik och arbetsmarknadspolitik samverka.

Anf. 205 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det har varit en lång frågedag, och jag skall väl inte göra den längre än nödvändigt. Får jag bara med anledning av Ingemar Eliassons senaste uttalande säga att vi i vårt län mycket väl vet hur det förhåller sig med de ordinarie väganslagen. Det är tack vare beredskapspengar som det över huvud taget har blivit något vägbyggande att tala om.

Jag vet att inte minst AMS hävdar uppfattningen att vägarbeten är dyra arbeten, men jag vägar påstå att det är nyttiga arbeten. Det är bättre med investeringar av det här slaget än att exempelvis ge pengar till beredskaps-sysselsättning på kontor, där en person bara sitter och vänder papper – en helt improduktiv sysselsättning.

Anf. 206 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Vi eftersträvar självfallet att försöka få alla beredskapsarbeten att bli meningsfulla. Utgångspunkten måste vara vad som är bra för den arbetslöse. Om det t. ex. är många arbetslösa ungdomar som inte har någon erfarenhet av att bygga vägar, kan det vara bättre användning av

*Om åtgärder mot
olaglig arbetsför-
medlingsverk-
samhet*

pengarna att låta vederbörande få erfarenhet av kontorsarbete, vårdarbete eller något annat inom servicesektorn, där man kan få ut både tre, fyra eller kanske fem beredskapsarbeten för den summa som ett jobb inom byggsektorn kostar. Men där beredskapsarbeten inom byggverksamheten är det lämpligaste skall det också förekomma. Det är ju bara en bekräftelse på detta när Sven-Erik Nordin säger att det är via beredskapsarbete man i Västernorrland ändå har en del hyggliga vägar. Vi skall dra vårt strå till stacken också i fortsättningen, men i den utsträckning som medlen tillåter.

Anf. 207 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vägarbeten med maskiner ger också en kringsysselsättning. Maskinerna kräver även service och underhåll, och i det arbetet kan man sätta in åtskilliga ungdomar.

4 § Svar på fråga 1980/81:164 om åtgärder mot olaglig arbetsförmedlingsverksamhet

Anf. 208 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Oskar Lindkvist har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att sätta ett effektivt stopp för den olagliga arbetsförmedlingsverksamheten.

Den s. k. arbetsförmedlingslagen bygger på tanken att det i första hand är samhällets uppgift att handha förmedling av arbete och att arbetsförmedling inte skall bedrivas i vinstsyfte. De principer som ligger till grund för lagen har vi accepterat genom att ratificera en ILO-konvention, och dessa principer tror jag inte ifrågasätts av någon.

Enligt arbetsförmedlingslagen är det i första hand AMS som svarar för att lagen tillämpas på ett riktigt sätt och övervakar att den efterlevs. Det är således AMS som skall vidta erforderliga åtgärder för att komma till rätta med verksamhet som strider mot lagen.

Den lagstiftning som vi här talar om kom till vid mitten av 1930-talet. Erfarenheterna har visat att arbetsförmedlingslagen kan vara svår att tillämpa. Det är t. ex. inte helt okomplicerat att slå fast huruvida en viss verksamhet utgör arbetsförmedling i lagens mening och därmed är oförenlig med lagen. Bl. a. mot denna bakgrund har för inte länge sedan en särskild utredare tillkallats för att se över lagen. Enligt sina direktiv skall utredaren särskilt titta på de två områden som Oskar Lindkvist berör i sin fråga, nämligen kontorsområdet samt musiker- och artistområdet. Även om principerna kring arbetsförmedlingslagen har en bred förankring, är det otillfredsställande att lagen inte ger klara besked i praktiskt viktiga tillämpningsfrågor. Det är därför angeläget att en förhållandevis grundlig översyn av lagen kommer till stånd.

Under det att denna översyn görs är jag inte beredd att föreslå några särskilda åtgärder från regeringens sida. Samma synsätt anlade riksdagen då

den nyligen i ett annat sammanhang uttalade sig om det pågående utredningsarbetet (AU 1980/81:1). Detta är emellertid inte liktydigt med att olaglig arbetsförmedlingsverksamhet skall få förekomma. Men åtgärder mot den skall i första hand vidtas av därtill behöriga myndigheter.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

Anf. 209 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Huvudprincipen i lagstiftningen är att arbetsförmedlingsverksamheten skall vara avgiftsfri och öppen för alla grupper på arbetsmarknaden. Framför allt får förmedlingsverksamheten inte bedrivas i vinstsyfte.

*Om åtgärder mot
olaglig arbetsför-
medlingsverk-
samhet*

Min fråga är föranledd av att denna lag om arbetsförmedlingsverksamheten är under uppluckring. Allt fler produktionsbolag och managerkonstruktioner etableras. Det uppges vidare att det finns en opinion som kräver att arbetsförmedling för kontorspersonal skall medges, och detta oaktat att det helt och fullt är fråga om vinstsyfte. På fackligt håll råder en klar olust över denna utveckling. Man frågar sig med rätta hur det är möjligt att göra nyetableringar på detta område utan att lagstridigheterna stävjas.

När det gäller kontorsserviceföretagen utreds denna fråga, som konstateras i svaret. Men eftersom kontorsarbetskraft är ett begrepp i vidaste mening, kan det vara nödvändigt för arbetsmarknadsministern att lämna en redogörelse för vad han menar med kontorsarbetskraft.

Samma sak gäller musiker och artister. Även denna grupp omfattar en mängd yrken. På detta område är nyetableringen särskilt markant. Det verkar som om lagen kan luckras upp utan att riksdagen har ändrat lagstiftningen. Det sker så att säga automatiskt. Vaga ingripanden vid sådana etableringar undergräver respekten för svensk lag.

Jag vet att fackliga företrädare har haft kontakt och samtal med såväl arbetsmarknadsministern som AMS. Det måste finnas en övergripande förklaring till att AMS, som 1970 gavs möjlighet att undersöka och åtala när det gäller olaga arbetsförmedling, endast utnyttjat rätten i ett fåtal fall.

När riksdagen ansett att olaga arbetsförmedling i vinstsyfte inte skall få förekomma, så skall det beslutet åtlydas. Så länge en lag gäller skall den tillämpas. Det är statsmakternas uppgift att svara för detta.

Jag tackar för svaret.

Arbetsmarknadsministern påminner om den utredning som pågår. Han säger att några åtgärder från regeringens sida inte är att vänta. Det ankommer på AMS att vidta åtgärder vid fall av olaga förmedling. Men, Ingemar Eliasson, regeringen har väl också intresse av att respekten för svensk lag upprätthålls?

Arbetsmarknadsministern skjutsar här över hela ansvaret på handläggande myndigheter. Det är inte att undra på att nyetableringar vid sidan av lagen om offentlig arbetsförmedling uppenbarligen omfattas med ett tyst accepterande. Något sådant skulle riksdagen inte godta på något annat samhällsområde och gör det säkerligen inte heller när det gäller arbetsförmedlingsverksamheten.

*Om åtgärder mot
olaglig arbetsför-
medlingsverk-
samhet*

Jag tackar än en gång för svaret, som jag dock tycker är både till innebörd och till utformning i svagaste laget.

Anf. 210 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först om arbetsförmedling säga, att jag hyser den meningen att det är en uppgift som i stort skall skötas av samhället. Det är viktigt för att både arbetssökande och arbetsgivare skall kunna få en god service att det finns ett ställe, där man kan överblicka hela marknaden. Därför vill jag inte medverka till att arbetsförmedlingen luckras upp eller sprids ut på ett flertal huvudmän.

Arbetsförmedlingen på kontorsserviceområdet liksom på musiker- och artistområdet är, som Oskar Lindkvist vet, frågor som har diskuterats under många år. Det är i första hand AMS som har till uppgift att övervaka att lagens bestämmelser i dessa avseenden efterlevs. AMS har alltså skyldighet att fortlöpande bedöma huruvida en viss verksamhet är förenlig med lagen. Om den bedömningen leder till att AMS finner att verksamheten strider mot lagen, hänskjuts ärendet till åklagare och i sista hand till domstol för prövning. Någon befogenhet för regeringen att ingripa i sådana ärenden finns inte. Det är fråga om bedömningar som AMS i vanlig ordning skall göra helt självständigt. Jag hyser för min del förtroende för den prövning som där sker.

Anf. 211 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Vi är överens om att ansvaret för arbetsförmedlingsverksamheten är en samhällsuppgift. Men jag kan inte riktigt förstå resonemang-
et i övrigt. Det pågår en rad nyetableringar – uppenbarligen i rent vinstsyfte – vid sidan om den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten och på viktiga områden av den svenska arbetsmarknaden, utan att detta stävjas från myndigheternas sida.

Ingemar Eliasson avslutar sin replik med att säga att han har fullt förtroende för arbetsmarknadsmyndigheterna, och det är inte svårt att instämma i en sådan förtroendeförklaring, men något måste vara fel när det gäller denna särskilda del av den privata arbetsförmedlingsverksamheten när nyetableringar kan ske trots att det står i klar strid mot den svenska lagstiftningen. Kan verkligen arbetsmarknadsministern vara så nöjd med arbetsmarknadsstyrelsen att han inte tänker göra något enda ingripande för att få en uppfattning om hur man där bedriver sin kontrollverksamhet? Jag tror att ett sådant ingripande skulle vara mycket befogat.

Anf. 212 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är en mycket grov beskyllning som Oskar Lindkvist riktar mot den myndighet som har till uppgift att övervaka att lagen följs. Jag är för min del inte beredd att medan utredning pågår göra något uttalande som ändrar den praxis som myndigheten tillämpar i detta avseende. Jag upprepar att jag har fullt förtroende för den prövning som AMS gör. I övrigt avvaktar jag vilka bedömningar som utredningen kan komma fram till.

Anf. 213 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag har av den lilla debatt som hittills förts förstått att arbetsmarknadsministern är fullt nöjd.

Jag riktar inga grava beskyllningar mot någon. Jag bara konstaterar att det sker en rad nyetableringar som alla har det gemensamt att de står i direkt strid med den svenska lagstiftningen om förmedlingsverksamhet. Nu upprepar arbetsmarknadsministern att det är behörig myndighet som skall se till att detta stävjas, och jag konstaterar att något sådant stävande inte sker.

Visst kan arbetsmarknadsministern uttala sitt förtroende för arbetsmarknadsverket – det kan vara på sin plats – men i denna fråga tycker jag att arbetsmarknadsministerns förnöjsamhet går alltför långt. Det kan inte godtas att privata vinstintressen tar över den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten.

5 § Svar på fråga 1980/81:180 om rätten till intjänad lön vid arbetskonflikt**Anf. 214** Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Arbetsdomstolen har i en dom i somras kommit fram till att det inte finns några rättsliga hinder mot att en arbetsgivare såsom stridsåtgärd under arbetskonflikt håller inne lön som arbetstagaren har tjänat in före konflikten men som förfaller till betalning först sedan konflikten har brutit ut. Daniel Tarschys har mot den bakgrunden frågat mig, om regeringen är beredd att verka för en översyn av lagstiftningen i syfte att trygga den enskilde arbetstagarens rätt till sin intjänade lön.

Daniel Tarschys säger att det resultat som arbetsdomstolen kom fram till förefaller strida mot grundläggande avtalsrättsliga principer. Jag anser mig inte böra uttala någon mening om den bedömning av gällande rätt som domstolen har gjort. Jag vill emellertid påminna om att det typiska för stridsåtgärder som strejk och lockout är vad som är avtalat om arbetsinsatser och lön sätts åt sidan i ekonomiskt påtryckningssyfte.

Vi har i vårt land hittills avvisat tanken på att genom lag närmare föreskriva vad som på den ena eller andra sidan får göras eller inte göras inom ramen för den allmänna rätten att vidta stridsåtgärder vid öppen arbetskonflikt. Senast skedde det när medbestämmandelagen kom till. Den s. k. svenska modellen utgår från att det i första hand är parterna – inte lagstiftaren – som skall ta ansvaret för hur arbetsstriden bedrivs.

Vad jag nu har sagt innebär inte att den fråga som Daniel Tarschys har väckt helt skulle falla vid sidan om lagstiftarens ansvar eller att det inte skulle finnas någon sådan risk för skadliga verkningar av stridsåtgärder av detta slag som Daniel Tarschys berör. Jag har bara velat säga att argument av detta slag inte med nödvändighet är avgörande vid en rättslig bedömning som görs med utgångspunkt i gällande rätt och vidare att man tar ett principiellt viktigt steg, om man överväger att lagstifta på detta område.

LO och TCO har helt nyligen i en skrivelse till mig begärt att åtgärder

vidtas för att medbestämmandelagen skall tillföras regler som förbjuder arbetsgivare att innehålla förfallen lön som stridsåtgärd. I överensstämmelse med vad riksdagen har förordat kommer jag att inom kort inleda överläggningar med organisationerna på arbetsmarknaden om arbetsrättsliga frågor. Jag utgår från att den fråga som Daniel Tarschys har ställt kommer upp vid dessa överläggningar. Först härefter kan det bli aktuellt att ta upp frågan, i vad mån lagstiftaren bör överväga några begränsningar i fråga om parternas olika stridsmedel under en arbetskonflikt.

Anf. 215 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Jag förstår att han inte gärna vill stå här och recensera arbetsdomstolen för den mycket omstridda domen – sådant brukar regeringen inte göra. Å andra sidan är det ingenting som hindrar att vi i riksdagen tar upp en diskussion om hur det arbetsrättsliga systemet fungerar. Det är ju trots allt riksdagen som är den lagstiftare som Ingemar Eliasson talar om flera gånger i sitt svar.

Jag tycker också att det är synd att arbetsmarknadsministern, samtidigt som han säger att han inte vill ta ställning till frågan, ändå påminner mig om att "det typiska för stridsåtgärder som strejk och lockout är att vad som är avtalat om arbetsinsatser och lön sätts åt sidan i ekonomiskt påtrycknings-syfte". Det är sant att det är typiskt, men det är väl ändå en markant skillnad mellan de stridsåtgärder som vanligen förekommer vid strejk och lockout och vad som förekommit i det här fallet – därför att den normala tågordningen är ju den, att man först varslar om stridsåtgärder och att dessa först därefter träder i kraft. Här har däremot retroaktiva stridsåtgärder trätt i kraft, i den meningen att lön som redan varit intjänad har innehållits. Detta är en fundamental nyhet, som LO och TCO har all anledning att påtala.

Jag tolkar arbetsmarknadsministerns svar så, att de här frågorna kan komma att aktualiseras. Och jag tror för min del att det är helt nödvändigt att man går igenom den praxis som nu har etablerats och försöker finna vägar att komma bort från den nya tolkning av arbetsrätten som arbetsdomstolens dom har lett till.

Anf. 216 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag vill erinra om vad jag sade i mitt svar, nämligen att traditionen i Sverige ända sedan 1930-talet varit att vi avstått från att i lagstiftning införa skydd för olika slag av risker och skadeverkningar som är förknippade med arbetsstrider. I stället har det överlåtits på arbetsmarknads parter att reglera de frågorna och även att ta det fulla ansvaret för stridsåtgärder som tillgrips. Den principen har sedan dess upprätthållits konsekvent. Den slogs fast, som jag påminde om i svaret, senast i samband med att medbestämmandelagen antogs.

Parterna har i sina olika huvudavtal fört in regler, bl. a. om begränsning av vissa stridsåtgärder, och medbestämmandelagen befattar sig därför över huvud taget inte med den frågan.

Mot den bakgrunden vill jag f. n. inte uttala mig i den principfråga som Daniel Tarschys här tar upp, nämligen om lagstiftaren skall ta över en fråga som hittills ankommit på parterna. Detta är en fråga som jag avser att ta upp i överläggningar med parterna. Det innebär ingen sidovörnad mot riksdagen, utan det är bara så att det hittills varit parternas ansvar att utreda dessa frågor. Under alla förhållanden krävs en ordentlig utredning av frågan med hänsyn till de principiella aspekter som den inrymmer. Men jag utesluter inte att resultatet kan bli att man på något vis i utredningssammanhang ser något närmare på den frågeställning som Daniel Tarschys här tagit upp.

6 § Svar på frågorna 1980/81:184 och 185 om inrättande i Kiruna av en epidemiologisk databas

Anf. 217 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Arne Lindberg har frågat mig hur långt planerna på en epidemiologisk databas i Kiruna framskrider och om jag aktivt stödjer tillkomsten av ifrågavarande databas.

Eva Winther har frågat mig hur jag ser på möjligheten att i Kiruna starta en verksamhet inom det epidemiologiska forskningsområdet.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Arbetsmarknadsstyrelsen har till regeringen överlämnat en ansökan av Umeå universitet om att som beredskapsarbete få upprätta dataregister över medicinskt-genetiskt forskningsmaterial. Arbetet med registreringen skall utföras i Kiruna.

Eftersom ärendet f. n. bereds inom regeringskansliet är jag i dag inte beredd att ta ställning till hur frågan slutligen skall lösas.

Jag delar emellertid Eva Winthers och Arne Lindbergs inställning att det rör sig om ett intressant projekt som skulle kunna skapa välbehövliga arbetstillfällen i Kiruna. Syftet med projektet måste dock vara att det inte skall tidsbegränsas utan bestå även i framtiden. Det är därför inte lämpligt att utföra som beredskapsarbete. Sådana arbeten skall vara tidsbegränsade. Beredskapsarbeten ger heller inte någon anställningstrygghet för den enskilde.

Anf. 218 ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret även om det var mycket försiktigt hållet. Men det gav ändå svar på min första delfråga om hur långt planerna på en databas fortskridit. Jag kan bara hoppas att regeringen så skyndsamt som möjligt fattar ståndpunkt i denna fråga och då helst i positiv riktning ur Kirunas synpunkt.

Umeå universitet har funnit databasprojektet synnerligen angeläget för den forskning som bedrivs på det epidemiologiska området och som bidrar till att skapa ett antal arbetstillfällen i Kiruna, som hårt drabbats av den vikande konjunkturen på malmsidan. Inte minst den särskilt starkt undersysselsatta kvinnliga delen av Kirunas befolkning har hamnat i en

*Om inrättande i
Kiruna av en
epidemiologisk
databas*

dyster situation. Ett projekt av ifrågavarande slag är därför dubbelt förtjänstfullt ur lokaliseringssynpunkt. Avstånden spelar ingen roll, och arbetstillfällena, som här högt kvalificerade, kan anpassas för personer som önskar flexibel arbetstid.

Beräffande behovet av denna databas torde meningarna inte gå isär särskilt mycket, och jag hoppas att de inte heller gör det i fråga om lokaliseringsorten. Vad är det då som hindrar förverkligandet? Arbetsmarknadsministern hänvisar till att arbetstillfällena som troligtvis blir permanenta inte är lämpliga som beredskapsarbeten. Jag skulle vilja invända, att om vi någon gång med ett beredskapsarbete kan skapa en permanent sysselsättning i Norrbotten, är det dubbelt angeläget att ett sådant arbete skyndsamt kommer i gång. I vems regi det startar måste väl ändå vara av underordnad betydelse. Det finns väl ingenting som hindrar att det som beredskapsarbete startade projektet efter en tid lämnar AMS-taket och blir "vanligt" jobb. Om jag inte är fel underrättad finns det både intresse och pengar hos AMS för att starta ifrågavarande arbete, om regeringen förordar den vägen. Distriktsarbetsnämnden är synnerligen intresserad av en sådan lösning t. v.

Med det sagda ifrågasätter jag på intet vis arbetsmarknadsministerns strävan att åstadkomma en god lösning av denna fråga, men jag vill markera angelägenheten. Jag ber också om ett svar på min andra delfråga: Vill arbetsmarknadsministern stödja tillkomsten av denna databas? Dessutom lägger jag till en följdfråga: Är det något som hindrar frågans lösning på så sätt att AMS startar projektet, trots att syftet är att skapa ett permanent arbete? Byråkratins irrgångar får väl inte vara vägledande när de hotar att bli förledande?

Anf. 219 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Min fråga har ställts mot bakgrund av att varje uppdykande projekt som kan ge nya arbetstillfällen i Kiruna måste följas upp och tas till vara.

Jag vet att arbetsmarknadsministern känner väl till situationen i Norrbotten och i Kiruna, men låt mig trots det ge en nulägesbeskrivning.

Kiruna kommun vidkänns f. n. en negativ befolkningsutveckling. Antalet invånare har minskat med 1 045 personer på fyra år. LKAB, som tidigare har tagit hand om en stor del av ungdomarna, har sedan några år praktiskt taget anställningsstopp.

Totala antalet personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden var ungefär 3 007 i genomsnitt per månad under första kvartalet 1980. Det är ungefär 10 % av det totala invånarantalet i Kiruna eller hela 15 % av befolkningen i åldrarna 16–64 år. Den öppna arbetslösheten låg vid månadsskiftet november-december på omkring 1 400 personer. Och det är framför allt kvinnor och ungdomar som är arbetslösa. Kvinnorna utgör 62 % av de arbetslösa. Tyvärr är detta ingenting nytt – under alla år som jag har bott där uppe har kvinnorna i stor utsträckning stått utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

När det då dyker upp ett projekt av den art som Umeå universitet har

aktualiserat – det gäller bearbetning av material inom det epidemiologiska forskningsområdet, vilket skulle vara ett lämpligt komplement till den tyngre industrin som dominerar arbetsmarknaden i Kiruna – är det klart att man från olika håll kämpar för att få det till stånd. Vi vill med alla medel hålla fast de projekt som föreslås och försöka se till att de blir långvariga jobb.

Jag tycker att svaret är positivt så till vida som arbetsmarknadsministern dels säger sig dela vår uppfattning om att det rör sig om ett projekt som skulle kunna skapa välbehövliga arbetstillfällen i Kiruna, dels menar att syftet måste vara att arbetstillfällena skall kunna bestå i framtiden. Men jag är naturligtvis besviken över att vi inte har kunnat få ett positivt besked i dag. Även om beredskapsarbete är en nödlösning ibland, är ändå sex månaders arbete bättre för många människor än inget arbete alls.

Kan arbetsmarknadsministern säga något om hur lång tid beredningen av ärendet kan ta?

Anf. 220 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Arne Lindberg frågar, inte utan ironi, om det möjligen är något som hindrar att arbeten som startas som beredskapsarbeten blir permanenta. Förvisso är det inget som hindrar. Jag vill påpeka att det just i Norrbotten är många varaktiga arbetstillfällen som kommit till tack vare de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Men vi får inte binda upp de resurser som är till för att varieras över konjunktursvängningarna i projekt som blir varaktiga. Då måste vi i stället hitta någon som tar över som huvudman på lång sikt. Det är precis det frågan här gäller. Jag är säker på att Arne Lindberg känner till den kritik som nu och då riktas mot AMS, att man där tar över alltför mycket. AMS har blivit ansvarig för stora delar av verksamheten i samhället. Det är ett intresse både från AMS sida och från vår sida att se till att man där får möjlighet att ägna sig åt det väsentligaste. Man kan väl vara med och starta, men man måste se till att det finns en huvudman som vill föra projektet vidare.

Precis som Eva Winther säger skulle det projekt vi talar om väl lämpa sig på Kirunas arbetsmarknad. Det kompletterar den arbetsmarknaden på ett förträffligt sätt. Därför vill jag försäkra båda frågeställarna att vi besjålas av ett konstruktivt intresse inom arbetsmarknadsdepartementet att hitta en framkomlig väg för att lösa den här frågan. Jag har för avsikt att ta upp diskussioner med Umeå universitet och med kommunen för att se om det finns en framkomlig väg. Men att starta ett beredskapsarbete i den här omfattningen under en tvåårsperiod utan att veta om någon kan eller vill föra det vidare menar jag inte är särskilt klokt. Vi måste kunna säga dem som går in i detta projekt att det är fråga om en varaktig sysselsättning.

Anf. 221 ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Jag tror också att arbetsmarknadsministern och jag är överens i den här frågan. Jag ville bara markera att det är viktigt att man söker den lösning som snabbast ger resultat. Om jag fattade dem rätt som har arbetat med frågan trodde de att det skulle gå snabbast att ordna själva

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

starten i AMS regi.

Men jag ber att få tacka för det kompletterande svaret och hoppas att den lösning som kommer till stånd blir den snabbaste möjliga.

Anf. 222 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag ställde en fråga till arbetsmarknadsministern om hur lång tid beredningen av ärendet kan ta. Det är klart att det är svårt att svara på en sådan fråga, men jag skulle vilja säga att det både ur personalsynpunkt och ur lokalsynpunkt vore väldigt fördelaktigt om vi kunde få ett så snabbt besked som möjligt.

Det är klart att det vore lyckligare om man kunde finna möjligheter att starta med en permanent verksamhet från början. Men jag skulle ändå vilja vädja till arbetsmarknadsministern att, om alla andra vägar är stängda, ta beredskapsarbetsmodellen under övervägande en gång till. Den kanske kunde användas som en startpunkt för dessa arbeten. Det är ganska självklart – det tror jag ingår i ansökan kring projektet – att man tänkt sig en utvärdering efter ett par år. Efter den utvärderingen skulle man kunna gå vidare.

Anf. 223 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag vill försäkra Eva Winther om att inget konstruktivt uppslag om att skapa arbetstillfällen i Norrbotten ligger och samlar damm i arbetsmarknadsdepartementet. Den här framställningen har vi haft en månad. Även om tanken inte är ny, så har vi alltså haft relativt kort tid på oss. Det visar sig inte vara möjligt att på det sätt som sökanden har tänkt sig dra i gång projektet som beredskapsarbete. Vi söker därför efter någon annan väg att i någon del dra i gång projektet. I det syftet kommer jag att ta upp diskussioner med de sökande, dvs. Umeå universitet och kommunen. Vilket intresse och vilka möjligheter som vi därvid kan hitta blir avgörande för vilken tid som förflyter innan ett positivt beslut kan fattas.

Anf. 224 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för dessa kompletterande upplysningar. Jag hoppas verkligen att det skall kunna bli ett varaktigt projekt och permanenta arbetstillfällen av det så småningom och att det inte kommer att bli ett alltför gammalt ärende. Jag litar på arbetsmarknadsministerns ord att ärendet inte behöver "samla damm" på departementet.

7 § Svar på interpellation 1980/81:40 om rörligheten på arbetsmarknaden

Anf. 225 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Bengt Wittbom har i en interpellation tagit upp ett antal frågor som berör arbetskraftens rörlighet. Mot bakgrund av de tilltagande

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

trögheterna på arbetsmarknaden har han frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till ett övergripande problemorienterat analysarbete för att kartlägga olika faktorer inverkan på rörligheten på arbetsmarknaden. Han har vidare frågat mig om det inom ramen för arbetet med den sysselsättningspolitiska propositionen pågår något specialstudium av rörlighetsproblemen. Slutligen har han frågat mig vilka omedelbara snabbverkande förslag jag planerar att förelägga riksdagen under den närmaste tiden.

Vi har på den svenska arbetsmarknaden en tendens till förlängda såväl arbetslöshetstider som vakanstider. Denna tendens har uppträtt under en period när vi samtidigt har haft kraftigt förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser. De allt större insatserna kan delvis ses som en följd av höjda ambitioner i arbetsmarknadspolitiken men måste också delvis ses som en successivt ökande struktur- och friktionsarbetslöshet. Arbetsmarknadens funktionssätt har undergått en försämring som inte har kunnat motverkas trots olika anpassningsfrämjande åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Jag ser det som en huvuduppgift för arbetsmarknadspolitiken under 1980-talet att bryta denna utveckling mot ökande trögheter på arbetsmarknaden. En naturlig utgångspunkt i diskussionen om arbetsmarknadspolitikens utformning är härvid frågan om orsakerna till arbetsmarknadens försämrade funktionsförmåga.

Bengt Wittbom har i sin interpellation tagit upp faktorer som berör arbetskraftens rörlighet. Jag delar Bengt Wittboms uppfattning att en god anpassningsförmåga hos arbetskraften är nödvändig, om vi skall klara de problem 1980-talet ställer oss inför. Vi kan inte ställa oss utanför de tekniska och ekonomiska förändringar i vår omvärld som styr förutsättningarna för vårt näringsliv. Enligt min uppfattning måste dock förklaringen till arbetsmarknadens försämrade funktionsförmåga sökas i förändringar som sammanhänger såväl med arbetskraftens som med arbetsgivarnas förmåga och benägenhet till anpassning efter den faktiska situationen på arbetsmarknaden. För att bli framgångsrika måste insatserna för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt innefatta åtgärder som främjar en ömsesidig anpassning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Jag vill också framhålla betydelsen av att vi för en aktiv regionalpolitik för att åstadkomma fler arbetstillfällen i de delar av landet där arbetslösheten är hög.

Inom arbetsmarknadsdepartementet prövar vi nu olika tänkbara åtgärder, som dels syftar till att förmå arbetssökande att snabbare acceptera de lediga platser som erbjuds, dels syftar till att förmå arbetsgivare att snabbare acceptera den befintliga arbetskraften. Jag avser att i den sysselsättningspolitiska propositionen lägga stor vikt vid behandlingen av just dessa frågor. Innan dess är jag inte beredd att lägga fram några nya förslag till åtgärder. Jag har därmed besvarat Bengt Wittboms båda senare frågor.

När det gäller frågan om att initiera ett övergripande analysarbete om rörligheten på arbetsmarknaden vill jag bl. a. hänvisa till det arbete som fortlöpande pågår under ledning av expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor (EFA). Studier kring arbetskraftens rörlighet har

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

haft en framträdande plats i denna verksamhet. Enligt min uppfattning utgör inte bristande kunskaper om rörligheten något avgörande hinder för att utforma förslag till åtgärder på detta område.

Ambitionen bör naturligtvis vara att efter hand som utvecklingen på arbetsmarknaden aktualiserar krav på nya åtgärder dra nytta av den kunskap som bl. a. forskningen om arbetsmarknaden kontinuerligt presenterar. Det är därför viktigt att forskningen bl. a. via EFA kan kanaliseras till delområden där behovet av åtgärder är särskilt påfallande. EFA har också i sitt nyligen presenterade program för forskning om arbetsmarknadspolitikens effekter angivit studier kring rörlighetens bestämningsfaktorer som ett angeläget område. Några ytterligare initiativ från min sida synes därför inte vara påkallade.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 226 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaren på mina frågor.

Vid en första genomläsning får man lätt uppfattningen att arbetsmarknadsministern och jag är helt överens. Svaren är positivt hållna, och statsrådet instämmer i vad jag sagt om vikten av att vi löser problemen. Vi tycks också vara överens om hur betydelsefullt det är med en rörlig arbetsmarknad för 1980-talets ekonomiska utveckling. Arbetsmarknadsministern säger även att han avser att i samband med den sysselsättningspolitiska propositionen lägga fram förslag om hur "man skall kunna förmå" – jag understryker ordet förmå – arbetssökande och arbetsgivare att i större utsträckning ta till vara de arbetstillfällena och de personer som står till buds. Därmed borde allt vara frid och fröjd, men tyvärr är det inte så.

Om man går vidare och utifrån de fakta som jag presenterat i min interpellation ser på hur olika intressegrupper, experter, politiker och andra uttrycker sig om problemen och deras betydelse för den industriella, ekonomiska och sysselsättningsmässiga utvecklingen i vårt land, märker man snabbt att dessa genomgående – utan några större variationer beroende på hemvist eller uppdragsgivare – tar väsentligt allvarigare på problemen än vad arbetsmarknadsministern tycks göra.

Man uttrycker inte bara krav på att åtgärder skall vidtas för att rörligheten snabbt skall kunna ökas, utan man ger sig också i många sammanhang in på analyser av orsakerna till den minskade rörligheten. Utifrån dessa drar man konkreta slutsatser, vilket jag tyvärr måste konstatera att arbetsmarknadsministern i väldigt liten utsträckning gjort i sitt svar.

Jag vill med några citat visa kammarens ledamöter på bredden och intensiteten när det gäller olika parters synpunkter och förslag.

Statens industriverk säger i sin höstrapport 1980 bl. a. följande: "Det finns emellertid även påtagliga risker för att industrins tillväxt kan komma att hämmas av brist på arbetskraft, i synnerhet inom de mest expansiva

företagen. En viss rörlighet hos arbetskraften är med andra ord en självklar förutsättning för att någon förändring av produktionsstrukturen över huvud taget skall kunna komma till stånd.”

Regeringen säger i sin proposition 1980/81:20 bl. a.: ”Förhållandena på arbetsmarknaden utgör en viktig förklaring till att industriproduktionen under 1980 års konjunkturtopp inte kommer att nå upp till mer än 1974 års nivå. Det är uppenbart att om vi inte skapar arbetsmarknadsmässiga förutsättningar för en ökad industriproduktion kommer vi inte att lyckas i vår strävan att genom att bygga ut den utlandskonkurrerande sektorn nå balans i utrikeshandeln. Alternativet blir då en hård åtstramningspolitik.” Man skriver vidare i propositionen: ”Arbetsmarknadens funktionssätt måste förbättras. Om så inte sker undermineras förutsättningarna för den fulla sysselsättningen.”

Fackföreningsmännen Ulf Westerberg, LO, och Nils Unga, TCO, uttryckte redan 1978 i en artikel i Dagens Nyheter starka krav på åtgärder för en förbättrad rörlighet. Man skrev: ”Men det krävs också att goda möjligheter skapas för svenska arbetare och tjänstemän att gå över från de mindre produktiva företagen och branscherna för att ta jobben i de effektiva och utvecklingsbara företagen. Man kan tycka vad man vill om den nya långtidsutredningen men på den punkten har den rätt när det gäller kraven på ökad rörlighet.”

Vidare anförde artikelförfattarna: ”Skälet till vårt intresse av en ökad rörlighet är inte enbart grundat på medvetenheten om dess positiva värde för samhället utan även på en vetskap om att en flyttning ofta kan utgöra ett led i den enskildes strävan att stärka sin ställning på arbetsmarknaden.”

Ulf Westerberg uttalar i decembernumret av Veckans Affärer att han står kvar vid sin uppfattning om vikten av att folk flyttar. Han säger: ”Idag räknar AMS med att omkring 85 procent av de arbetslösa är lokalt bundna. Tyvärr är det så att deras enda utväg på kort sikt är att flytta dit jobben finns.”

Från arbetsmarknadsstyrelsens sida pekar man i otaliga sammanhang på att den ekonomiska kompensationen och stimulansen för dem som borde kunna vara tillgängliga i en geografiskt större arbetsmarknad inte utvecklats i tillräcklig grad.

I en rapport från augusti 1980 säger den s. k. åtgärdsgruppen inom AMS i en rapport: ”Eftersom regionalpolitiken gett relativt små effekter i förhållande till behovet av arbetstillfällen i berörda delar av landet kvarstår ett betydande behov av geografisk anpassning hos arbetskraften. Det verkar också som om olika hinder för arbetsmarknadsmotiverade flyttningar kan ha fått ökad betydelse och påverkat flyttningsströmmarna. De ekonomiska stöden för arbetsmarknadsmotiverade flyttningar har inte heller mer påtagligt kunnat påverka bilden. Stöden har som regel inte svarat mot de kostnader som drabbar den arbetslöse vid byte av bostadsort. Stöden har vidare inte varit utformade så att önskvärd geografisk rörlighet bland ombytessökande på orter med brist på arbetstillfällen kunnat stimuleras.”

AMS-chefen Bertil Rehnberg säger följande i Veckans Affärers decembernummer: ”Skall stöden (flyttningsstöden) kunna bidra till att stimulera

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

den geografiska rörligheten måste de höjas. Vi har därför föreslagit regeringen att antingen fördubbla stöden eller också att ta bort beskattningen av dem." Bertil Rehnberg säger vidare: "Politikernas utfästelser om att alla människor skall kunna få arbete på sin ort har tyvärr påverkat rörligheten negativt. Politikerna inser inte den nuvarande regionalpolitikens begränsningar utan inger människor falska förespeglningar."

Svenska arbetsgivareföreningen konstaterar i en undersökning om företagens möjligheter att rekrytera erforderlig arbetskraft, utförd 1978, och med en uppföljning av denna under september 1980, följande fakta: (Undersökningen är utförd bland ett antal företag och berörda distriktskontorschefer på arbetsförmedlingarna.)

"De företag som drabbas av svårigheter förklarar oftast detta med bidragssystemet, konkurrens från arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete, ineffektivitet hos förmedlingen, obenägenhet bland de sökande att ta många arbeten eller arbeta över huvud taget. Den nästan totala avsaknaden av geografisk rörlighet är en genomgående erfarenhet. 95 procent av de sökande är lokalt bundna. Särskilt vänder man sig mot svårigheterna att få över sökande från företag som läggs ned, även i det fall det gamla företaget finns 'tvärs över gatan'. Den allmänna tendensen, inte minst hos politiker, att betona rätten till arbete på den egna orten har enligt många företagare varit av avgörande betydelse för minskad flyttningsbenägenhet."

Distriktscheferna på arbetsförmedlingarna inom de berörda områdena säger: "En allmän reflektion är att de arbetssökande är obenägna att flytta. Genomsnittligt anför över 90 procent av de arbetssökande att de är lokalt bundna. Även svårigheter att få över personer från nedlagda företag vitsordas. Personer med mångårigt yrkesarbete vägrar fortsätta inom industrin eller vill byta upp sig genom utbildning."

SIND säger i sin höstrapport: "Ytterligare anledning till att flyttningsviljan kan ha minskat är den löneutjämning som successivt har ägt rum i Sverige. De undersökningar som gjorts tyder på att det krävs relativt stora löneskillnader (mer än 10 procent) för att lönen skall vara orsak till flyttning."

Till detta kommer rapporten om verkstadsindustrins konjunkturläge december 1980, där man säger: "Allt färre verkstadsföretag utnyttjar sin produktionskapacitet till fullo. Det genomsnittliga kapacitetsutnyttjandet i verkstäder är i dag redan lägre än för ett år sedan. Hösten 1979 var kapacitetsutnyttjandet 85 procent, i början av oktober 1980 var det 83 procent. Det är främst försämrad avsättning på exportmarknaden som håller produktionen nere. En annan hämmande faktor är svårigheter att rekrytera yrkesarbetare."

Sist och slutligen, herr talman, kommer det som sägs om behovet av ökad rörlighet i den nyss presenterade långtidsutredningen.

Man konstaterar där att snabb strukturomvandling och hög rörlighet var viktiga faktorer för vårt lands utveckling under 1950- och 1960-talen men att situationen gradvis har försämrats sedan slutet av 1960-talet och att vi nu är

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

inne i en situation som är mycket besvärande. Man säger vidare:

Kostnadskrisen spelade en avgörande roll för nedgången i industrin 1975–1976. En viktig del i bilden är också de allvarliga branschkriserna. Dessa kan emellertid inte förklara varför den totala svenska industriutvecklingen 1974–1979 blev så mycket sämre än den internationella, eftersom dessa branscher spelade en betydelsefull roll också i andra länder. Därtill kommer att branschkriserna endast i begränsad utsträckning påverkat totalsiffrorna för industritillväxten. Slutsatsen är i stället att det finns svagheter och bristande expansionskraft i mycket stora delar av den svenska industrin. Detta bekräftas av att volymökningen på exportsidan inte alls motsvarat relativprissänkningen 1977 och 1978 och den relativt goda internationella marknadstillväxten under de senaste åren.

Bland några viktiga faktorer som verkat tillbakahållande på den industriella tillväxten nämner utredningen som första punkt låg rörlighet på arbetsmarknaden, som försvårat en rekrytering till industrin.

Utredningen säger vidare:

I ett längre perspektiv beror tillväxten på teknisk utveckling och investeringsutveckling. I ett femårsperspektiv är den möjliga produktionen emellertid till stor del given av den existerande kapitalstocken. Då är förmågan att utnyttja produktionsresurserna av avgörande betydelse för den ekonomiska tillväxten.

För att arbetsmarknaden skall kunna utvecklas i enlighet med det tilltalande alternativet i långtidsutredningen, nämligen alternativ 1, måste den vidare, säger utredningen, vara så flexibel att nyrekryteringen till de expansiva delarna av industrin kan ske utan flaskhalsar som driver upp löneglidningen.

När det gäller utbudssidan har utredningen på flera ställen konstaterat att det finns en rad restriktioner för en ökad industriell tillväxt. Den viktigaste är låg rörlighet på arbetsmarknaden som försvårar en rekrytering till industrin.

Mot bakgrunden av denna, kanske litet långrandiga men som jag ser det ändå mycket viktiga redovisning kan man konstatera att det bland både sakkunniga på området och andra finns såväl opinion för som behov av inte bara omedelbara åtgärder utan också mera långsiktiga initiativ.

Det faktamaterial som jag har presenterat i min interpellation styrker uppfattningen att vi har haft en snabb försämring av rörligheten på arbetsmarknaden. Det är också uppenbart att berörda parter ser lika på problemen och på vilka lösningar som kan vara lämpliga. Därför uppfattar jag tyvärr arbetsmarknadsministerns svar som litet tunt.

Om vi skall få en någorlunda givande diskussion här i den sena kvällen måste vi först klara ut ett par saker. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern hur han definierar begreppet rörlighet på arbetsmarknaden. Av svaret får jag uppfattningen att den rörlighetsproblematik som arbetsmarknadsministern resonerar om endast gäller sådan arbetskraft som inte har något jobb. Enligt min och många andras mening måste en väl fungerande arbetsmarknad ha en viss rörlighet också när det gäller de s. k. ombytessökande. Jag vore tacksam

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

för en närmare definition av arbetsmarknadsministern på den punkten.

Jag vill också fråga arbetsmarknadsministern vad det på åtgärdsidan egentligen enda riktigt viktiga ordet i interpellationssvaret, nämligen "förmå", definitionsmässigt innehåller. Arbetsmarknadsministern säger ju att riksdagen så småningom i den sysselsättningspolitiska propositionen kommer att föreläggas förslag som i större utsträckning skall "förmå" arbetsökande att ta jobb som erbjuds och arbetsgivare att i högre grad acceptera befintlig arbetskraft. Är det fråga om förslag av tvingande karaktär, eller kommer förslagen att vara av stimulerande karaktär?

Även om jag kanske inte får någon reaktion på detta, vill jag framhålla att jag förutsätter att den budgetproposition som vi kommer att föreläggas i januari innehåller förslag om starkt förbättrade ekonomiska villkor för dem som flyttar.

En ytterligare synpunkt är att det finns en mängd områden som i och för sig inte direkt ligger under arbetsmarknadsministerns fögderi men som ändå har en mycket stor betydelse för rörligheten på arbetsmarknaden. Med det ansvar som arbetsmarknadsministern har för en väl fungerande arbetsmarknad måste han enligt min uppfattning också vara pådrivande för utvecklingen inom andra områden som påverkar rörligheten på arbetsmarknaden. Det gäller t. ex. skattesystemets utformning. Skattesystemets utformning är nämligen viktigt när det gäller rörligheten, eftersom fler och fler familjer – i dag en majoritet – är beroende av två arbetsinkomster för sin försörjning. Då är det självklart att beskattningen av dessa inkomster får betydelse för möjligheten för den ena parten i familjen att byta jobb och bostadsort.

Barnomsorgens utformning och flexibilitet har också stor betydelse. Barnomsorgen måste utformas så, att den inte missgynnar geografisk rörlighet. Trygghetslagstiftningens inverkan på rörligheten måste också förändras, så att den inte motverkar rörlighet. Arbetsmarknadsstödjande åtgärder – som vi i dag har ett brett spektra av och som är nödvändiga och positiva – får inte utformas så, att de konkurrerar med lediga arbeten ute i landet. Åtgärder för att underlätta byten av likvärdiga boendemiljöer borde också undersökas.

Exakt hur dessa åtgärder skall se ut kan jag inte redovisa här i dag. Det är anledningen till att jag har frågat arbetsmarknadsministern om han är beredd att dra i gång ett analysarbete som kan ligga till grund för utformningen av ett aktionsprogram inom dessa områden som regeringen och arbetsmarknadsministern kan arbeta efter.

Vare sig jag, SIND eller någon annan källa som jag har vänt mig till i arbetet med denna interpellation håller med arbetsmarknadsministern om att vi i dag vet tillräckligt mycket om de faktorer som påverkar rörligheten. Om jag har fel och arbetsmarknadsministern har rätt – om vi alltså vet tillräckligt mycket – måste jag fråga vilket skälet är till att vi inte tidigare sett några förslag på riksdagens bord som skulle ha kunnat leda till en förbättrad rörlighet på arbetsmarknaden.

Som framgått finns det, herr talman, mycket att säga i denna fråga. Och jag hoppas att vi i den fortsatta diskussionen i dag – även om timmen är sen – skall

få nödvändiga klarlägganden, så att vi mot bakgrund av dessa kan jobba vidare med att förbättra rörligheten på vår arbetsmarknad. En sådan är ju en förutsättning för att vi skall klara 1980-talets ekonomiska problem.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

Anf. 227 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Bengt Wittbom visar med sin interpellation att t. o. m. moderaterna slutat tro på att marknadskrafterna löser landets kriser av olika slag. Han har emellertid en övertro på att man endast genom att flytta "produktionsresursen" arbetskraft kan lösa problemen.

Att man kan nå en bättre balans och effektivare utnyttjande av produktionsresurserna genom att flytta maskiner och styra kapital har han helt förbigått i sin interpellation och i sitt inlägg här. Bra och effektiva företag kan fungera också i t. ex. skogslänen, Bengt Wittbom!

Att moderaterna har denna uppfattning är ingen överraskning. Moderaternas ensidiga inställning, som framgår av interpellationen och av Bengt Wittboms inlägg här, har väckt berättigad oro hos många i skogslänen.

När jag lyssnade på Bengt Wittbom tänkte jag: Än finns det gammalt högerkrut i moderata samlingspartiet! Nu är det bara så olyckligt att moderaterna också finns med i regeringen och i kanslihuset.

Av svaret framgår att arbetsmarknadsministern har en betydligt mer nyanserad syn på dagens situation. Han instämmer således inte i moderaternas flyttningsfilosofi. Det tycker jag är mycket bra. Jag hoppas bara att statsrådet Eliasson drar det längsta strået när regeringen skall fatta beslut i frågan. Det är inte bara att flytta folk! Dagens verklighet inger emellertid stor oro.

Herr talman! Bengt Wittbom får medhåll av många när han gör bedömningen att vi har en ekonomisk kris och att det är genom att utnyttja våra produktionsresurser som vi kan komma ur den. Vi socialdemokrater har upprepade gånger sagt detta, och vi har lagt fram förslag om hur vi skall arbeta oss ur krisen. Tyvärr har våra förslag blivit nedröstade. Vi har också oräkneliga gånger framhållit att exempelvis arbetslöshet innebär en missushållning med landets resurser. Arbetslösa människor har svårt att bidra till att lösa ekonomiska kriser. De har nog med sina egna bekymmer. Att vara arbetslös är ett problem i sig, och man orkar inte med mera.

Mellan 1976 och 1979 minskade industrins investeringar med 35 %. Industrins byggnadsinvesteringar minskade under samma tid med 46 %. Under de borgerliga regeringarnas tid har ca 100 000 industrijobb försvunnit. Vidare är antalet varsel 60 % högre i år än under samma tid förra året.

Herr talman! Detta är en av de största orsakerna till att vårt land fått dålig ekonomi och tröghet på arbetsmarknaden. Vi utnyttjar inte de resurser som vi har för att komma ur krisen.

Det blir vanligare och vanligare att man i tidningarna ser påståenden som: "Fjolårsrapporten var dyster men i år är situationen ännu värre." T. o. m. i borgerliga tidningar är man orolig över utvecklingen på arbetsmarknaden. De här problemen löser vi inte genom att ensidigt rekommendera utflyttning av människor. Bengt Wittbom! Utflyttningen kommer i så fall i stor

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

utsträckning att ske från skogslänen. Det är där vi har den största arbetslösheten.

Efter att ha lyssnat på dagens interpellationsdebatter med industriministern och arbetsmarknadsministern frågar jag mig: Vart vill Bengt Wittbom flytta alla de människor som han vill skyffla runt? Att han vill det var det intryck man fick av hans anförande.

Jag vill understryka arbetsmarknadsministerns synpunkter på behovet av en aktiv regionalpolitik och tillägga att det också krävs en näringspolitik som tar hänsyn till balansproblemen i vår industri.

Bengt Wittbom beklagar sig över att rörligheten på arbetsmarknaden har minskat under 1970-talet, dvs. perioden 1968–1978. Han förbigår helt att utvecklingen i början av 1970-talet exempelvis var ett resultat av en målmedveten socialdemokratisk politik, som innebar att man ville komma ifrån de stora utvandringarna från skogslänen. Därför vidtog den socialdemokratiska regeringen många åtgärder, bl. a. ökade investeringar i de statliga industrierna, decentralisering av högskoleutbildning, utlokalisering av statlig verksamhet, utnyttjande av investeringsfonder för filialföretag och regionalpolitiska insatser. Dessa målmedvetna insatser gjorde att utflyttningen hejdades och stoppades helt, och det innebar också att skogslänen fick en mer differentierad arbetsmarknad.

1960-talets rörlighet på arbetsmarknaden hade visat sig förorsaka problem på inflyttningsorterna och förorsakade också bekymmer på utflyttningsorterna. Samhället hade emellertid inga instrument för att styra utvecklingen och styra kapital till de orter där de arbetslösa människorna fanns utrationaliserade från skogsbruket. Många var tvungna att flytta för att klara sin försörjning, och därmed bidrog de också till välståndsutvecklingen i landet. Det finns emellertid många som har fått betala dyrt för vår gemensamma ökade materiella välfärd. Människorna hade inte några valmöjligheter – och de har det inte i dag heller, Bengt Wittbom. Människor flyttade till helt nya miljöer och förhållanden och ofta till mycket dåliga boendemiljöer i baracker.

Socialstyrelsen har genomfört en social utvecklingsplanering i Norrbotten, och den har bl. a. visat att många som flyttat har tappat fotfästet i sin tillvaro. Det tar många år att reparera den skadan – om det över huvud taget går att göra det.

Herr talman! Man kan inte vänta sig att människor som far illa och som har tappat sin förankring i tillvaron på lång sikt orkar lösa landets ekonomiska problem och kriser.

Det är en viktig synpunkt att ta hänsyn till när man skall besluta om rörlighetsstimulerande medel. Frågeställningen måste vara: Skall man flytta människor eller maskiner?

Det finns även många psykologiska hinder för att öka investeringarna i skogslänen, där stora delar av de arbetslösa och den utbildade arbetskraften finns. Det finns klara exempel på att företag som har flyttat med investeringsfondsmedel har varit lyckade satsningar.

Vissa undersökningar vid högskolan i Luleå pekar också på att företag som

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

etablerats i Norrbotten genom det statliga lokaliseringsstödet har väl så god lönsamhet som de som hade lokaliserats till Mellansverige. Men trots det har endast ett fåtal etableringar skett i Norrbotten. Det pekar också på att icke enbart ekonomiska faktorer påverkar lokaliseringsflyttning utan att det också är andra faktorer som bidrar. Trots den påstådda stagnationen på arbetsmarknaden så flyttar människorna även nu. Robert Nilsson, statssekreterare i industridepartementet, sade för ett par veckor sedan vid ett seminarium att tiotusentals hade flyttat från skogslänen under de senaste åren. De flesta har flyttat till Stockholmsområdet. Där saknas det bostäder. Att ha en bostad med rimlig standard, så att man kan hålla sig ren och laga litet mat, är ett minimikrav – eller borde åtminstone vara det – för dem som flyttar.

Jag vill i det sammanhanget ställa en fråga till arbetsmarknadsministern: Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att de som flyttar skall få sin bostadsfråga löst?

Jag vill också fråga Bengt Wittbom, som är en flyttningsivrare av stora mått: Hurudana boendemiljöer har Bengt Wittbom tänkt sig för dem som flyttar från den ena orten till den andra?

Herr talman! Det är viktigt att se till att vi utnyttjar vår industrikapacitet. Det finns arbetslösa i så gott som varje län. Frågan är: Vilka åtgärder vidtar man på de lokala arbetsmarknaderna för att slussa in de arbetslösa till de sysselsättningar som finns? Det borde finnas stora möjligheter att tillfredsställa industrins behov av arbetskraft om industrin tar sin del av ansvaret för anpassningsåtgärderna, och det finns statliga medel för bidrag till kostnaderna för anpassningen.

Bengt Wittbom säger också att det är kostsamt att låta produktionsapparaten underutnyttjas. Det är något som också jag vill kraftigt understryka, och jag hänvisar därvid till vad jag sagt om arbetslösheten. Men jag vill också säga att det på kort sikt kan te sig företagsekonomiskt vinstgivande för företagen att tvångsförflytta folk enligt moderaternas modell, men samhällsekonomiskt kan detta visa sig bli mycket dyrt. Sysselsättningsutredningen menade också att vi måste komma ifrån en situation där den enda möjligheten att få arbete är att man flyttar till annan ort. Delar arbetsmarknadsministern sysselsättningsutredningens åsikt i det fallet?

Även om man får bort tvånget att flytta betyder det inte att flyttningarna skulle upphöra. 164 000 personer flyttade över någon länsgräns under 1977, som var ett stagnationsår. De flesta av dessa flyttningar var frivilliga. Målet kan och får inte vara att stoppa alla flyttningar, utan endast att komma ifrån tvångsförflyttningar. Detta är mycket viktigt ur skogslärens synpunkt, med tanke på att man måste kunna behålla en viss servicenivå där. Utflyttningen betyder att många kommuner redan i dag har en mycket deformerad ålderspyramid, och på många orter har de senaste årens utflyttning betytt att det är svårt att få exempelvis hemsamariter.

Bengt Wittbom anser att instrumenten för att styra marknadskrafterna inte är tillräckligt utvecklade och att man behöver nya instrument. Etableringskontroll har vi föreslagit som ett led i strävandena att få ett bättre

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

resursutnyttjande, men det gick inte Bengt Wittbom och hans moderata partivänner med på. Det borde ha funnits all anledning att stödja det förslaget.

Herr talman! Avslutningsvis skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern: När kommer sysselsättningspropositionen? Kommer arbetsmarknadsministern att i den ta hänsyn till de synpunkter som bl. a. redogjorts för i Social utvecklingsplanering i Norrbotten och som avser de sociala faktorer som påverkas av en ofrivillig utflyttning?

Anf. 228 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Inledningsvis vill jag slå fast att vi från centerns sida inte ställer upp bakom alla de tankegångar som framförts i Bengt Wittboms interpellation. Låt mig få citera följande: "Tyvärr måste man konstatera att rörligheten på arbetsmarknaden minskat väsentligt under 1970-talet." Vidare står det att en "av politikens viktigaste uppgifter under kommande år är att snabbt och effektivt bryta den här relaterade utvecklingen".

Detta innebär att den geografiska rörligheten på arbetsmarknaden enligt moderaternas uppfattning är alldeles för låg. Folk biter sig fast i hembygden, och så får det inte fortsätta. Samhällets ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska agerande måste stimulera människorna att flytta dit där industrin vill ha dem. Vilka ekonomiska styrmedel moderaterna vill använda för att tvinga människorna att flytta går Bengt Wittbom försiktigtvis inte in på. Det skulle ju annars vara av intresse att få ta del av hur man tänker sig att en tvångsvis genomförd flyttlasspolitik av moderatmodell skall förenas med moderaternas i andra sammanhang ofta hyllade personliga frihet och integritet. Med tanke på det klara ställningstagande Bengt Wittbom gjort för en ökad geografisk rörlighet för industriarbetare och industritjänstemän utgår jag ifrån att han också har samma positiva inställning till eventuella förslag om utlokalisering av hela eller delar av vissa statliga verk till regioner som har en låg sysselsättningsgrad. Jag vore tacksam för en kommentar av Bengt Wittbom på denna punkt.

Låt mig, herr talman, påminna om vad som står skrivet i regeringsförklaringen av den 12 oktober 1979. Där står bl. a. följande: "En aktiv arbetsmarknads- och regionalpolitik måste föras. Ett huvudmål för regeringen är att trygga rätten till arbete och förbättra den regionala balansen." Litet längre fram heter det: "Villkoren för företagande i glesbygdsområdena förbättras." Den uppfattning som Bengt Wittbom redovisat är enligt min uppfattning i klar konflikt med innehållet i regeringsförklaringen.

När arbetsmarknadsministern säger att en huvuduppgift för arbetsmarknadspolitiken under 1980-talet är att bryta utvecklingen mot ökande trögheter på arbetsmarknaden tolkar jag honom på det sättet att han då avser den yrkesmässiga rörligheten. Jag vore tacksam för en precisering på den punkten.

För att skapa en regional balans krävs kraftiga och effektiva regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta förutsätter också en välanpassad yrkesutbildning, som är samordnad med det behov som

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

föreligger i regionen. Vi vet att efterfrågan på arbetskraft inte alltid överensstämmer med tillgången, beroende på olika krav från arbetsgivarens resp. arbetstägarens sida. Därför är det viktigt att arbetsgivarna ger efter på sina krav att alltid få personal med den utbildning som erfordras för de lediga arbetsuppgifterna, men även att den som är arbetslös måste ta ett jobb, även om det inte helt överensstämmer med vad vederbörande har utbildat sig för.

Tack vare omfattande insatser inom regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken har vi under 1970-talet lyckats att vända befolkningsutvecklingen i Norrlandslänen i en positiv riktning. Låt oss fortsätta med detta. Vi kan aldrig vara med om att på nytt acceptera 1960-talets flyttlasspolitik. Därför kan vi inte ställa oss bakom sådana förslag till insatser som leder till en ökad geografisk rörlighet. Detta skulle medföra att befolkningen i glesbygdskommunerna skulle få en försämring av servicen. Samtidigt skulle det leda till en fortsatt koncentration till vissa områden som redan i dag är överhettade. Detta skulle, enligt min uppfattning, stå helt i strid med en aktiv regionalpolitisk och sysselsättningspolitisk målsättning. Trots att vi haft en högkonjunktur har företrädare för storindustrin inte visat något större intresse för att nyetablera verksamhet i områden där sysselsättningsgraden varit låg och tillgången på arbetskraft varit god. Jag hade hoppats på att viljan från industrins sida skulle ha varit större till aktiva nyetableringsinsatser. Därför är det nödvändigt att man från samhällets sida skaffar sig nya instrument för att bryta utvecklingen. Därför är det angeläget att bl. a. frågan om etableringskontroll och differentierade sjukförsäkringsavgifter snabbutreds. Trots befintliga regionalpolitiska stödmedel kan vi inte längre förlita oss på att företagen självmant etablerar sig i dessa regioner.

När det gäller frågan om flyttningsbidrag finns det anledning att påminna om vad en enhällig riksdag sade våren 1980, nämligen att bidragen skall vara ett medel för samhället att gottgöra enskilda arbetstagare för de kostnader de får vidkännas när de trots de regionalpolitiska strävandena av sysselsättningskäl måste lämna hemorten. Flyttningsbidragens uppgift är alltså inte att stimulera till en totalt ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Låt mig, herr talman, till slut få poängtera att en ökad geografisk rörlighet på arbetsmarknaden inte leder till en förbättring av den regionala balansen i vårt land.

Anf. 229 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Rörlighet är A och O, om vi skall kunna få ett expansivt näringsliv, säger Bengt Wittbom. Jag håller med om att begreppet rörlighet måste definieras. Det har länge betytt att människor flyttar från norr till söder. Men vad menar vi med rörlighet? Vi talar om yrkesmässig rörlighet och geografisk rörlighet. Vi bör i högre grad tala om kapitalets rörlighet.

Man måste kunna flytta mellan företag i samma stad, det håller jag med om. Man måste kunna flytta eller pendla några mil inom samma region, det kan jag också hålla med om. Men rörlighet får inte enbart betyda att arbetslösa människor från övre Norrland skall flytta söderut. I första hand

bör vi satsa på en yrkesmässig rörlighet via utbildning, i andra hand på medel för att göra kapitalet rörligt. Företagen måste i större utsträckning förlägga jobben där det finns arbetskraft.

Trögheten på arbetsmarknaden beror ju i hög grad på att människor nu är mycket mer lokalt bundna än tidigare. Det beror i sin tur på att det är två personer i familjen som skall ha jobb – inte bara en person. Man bor ofta i en villa, där man har satsat både arbete och kapital. Man tycker det är svårt att flytta sina barn.

Vi vet också genom olika undersökningar, bl. a. den sociala utvecklingsplaneringen i Norrbotten, som Frida Berglund talade om tidigare, att människor som tvingas flytta ofta har mycket svårt att finna sig till rätta och mår verkligt illa. Den geografiska rörligheten är inte alltid av godo.

Den viktigaste uppgiften som vi har framför oss är, tror jag, att försöka få jobben och de arbetslösa att passa ihop. Men låt oss då inte i första hand tvinga människorna till geografisk rörlighet! Vi skall satsa på en förstärkning av platsförmedlingen, vi skall förbättra de regionalpolitiska medlen, öka utbildningen för den yrkesmässiga rörligheten och försöka med alla medel attrahera kapitalet så att det flyttar på sig.

Slutligen måste vi övertyga arbetsgivarna om att det går att anställa andra än relativt unga män med flera års yrkeserfarenhet. I detta sammanhang skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern: Vilka åtgärder kan Ingemar Eliasson tänka sig för att inspirera arbetsgivarna att vidga sin rekryteringsbas och få dem att tänka i andra banor när det gäller anställningspolitiken?

Anf. 230 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Interpellanten Bengt Wittbom är inte nöjd med det svar han har fått, och det smärtar mig naturligtvis. Han ställer därför ett par följdfrågor: Hur definierar jag rörlighet, och vad menar jag med att försöka förmå arbetsgivare och arbetstagare att något ändra på sina krav för att de bättre skall kunna mötas? Jag skall försöka ta upp en fråga i sänder. Låt mig dock först utveckla några principiella synpunkter på rörligheten.

Det är viktigt att vi inte låter det gå troll i ordet rörlighet, utan försöker diskutera frågan nyanserat. Vi måste då såvitt jag förstår vara överens om att en rörlig arbetsmarknad är en förutsättning för att vi skall kunna vidareutveckla och behålla ett välfärdssamhälle. Vilket år under efterkrigstiden vi än skulle välja för en låsning av utvecklingen därvidlag skulle vi märka, att vi i dag under sådana förhållanden skulle ha haft ett helt annat samhälle. Även om det inte på varje punkt skulle vara till det sämre, är jag ändå övertygad om att summan skulle ge ett sämre samhälle.

Förändring får inte stå i strid med trygghet. Tvärtom förutsätter trygghet i arbetet ofta en positiv inställning till förändring. Det måste vara bl. a. arbetsmarknadspolitikens uppgift att försöka se till att dessa förändringar sker i för de berörda människorna socialt acceptabla former. Därför måste rörligheten vara mångfasetterad. Det handlar ibland om geografisk rörlighet, men vi måste eftersträva en mer balanserad geografisk rörlighet än den som var ett faktum på 1950- och 1960-talen. Jag tror för egen del att denna

geografiska rörlighet i större utsträckning kan förverkligas genom pendling.

Det är också nödvändigt att ha en rörlig arbetsmarknad i den meningen att den är präglad av en yrkesmässig rörlighet. Arbetsmarknadsutbildningen spelar därvidlag en mycket viktig roll för att göra det möjligt för människor att stanna kvar på den ort där de bor men med sin utkomst från ett annat yrke än tidigare. Arbetsmarknadsutbildningen är ett mycket effektivt medel därvidlag för samhället och för den enskilde. Vidare måste vi ha en effektivt fungerande platsförmedling för att få till stånd den rörlighet i olika avseenden som vi eftersträvar.

Men jag skulle också vilja lägga till ytterligare ett slags rörlighet – kalla den gärna för en intellektuell rörlighet. Det som jag i första hand syftar på är det som Eva Winther något berörde, nämligen det som kommer fram i de krav som ställs från rekryterarnas sida. Jag skulle, något slarvigt uttryckt, också vilja ha en något ökad rörlighet i huvudet på personalchefer.

Bengt Wittbom frågade vad jag egentligen menar med rörlighet. Jag tror att det av denna genomgång framgår att jag inte bara syftar på nytillträdande på arbetsmarknaden när jag talar om rörlighet. Tvärtom är en stor bruttorörlighet till gagn för de svaga. Med tillgång till en rörlig arbetsmarknad får man de bästa förutsättningarna att lösa problemen för dem som inte har möjligheter att byta bostadsort, oavsett om det gäller sådana som har några få år kvar av sin yrkesverksamma tid, familjer med flera yrkesverksamma medlemmar eller familjer där föräldrarna inte på ännu några år vill släppa taget om de mycket unga.

För att kunna hjälpa dessa människor måste vi ha en i stora drag rörlig arbetsmarknad. Annars faller kraven mycket tungt på dessa grupper. Jag tror att jag med detta också har besvarat den fråga som Arne Fransson ställde.

Om Bengt Wittbom är intresserad av en rörlig arbetsmarknad – och jag har förstått att han är det – så tolkar jag detta intresse som att Bengt Wittbom också är intresserad av att stimulera all denna rörlighet och att han därmed är en supporter till mig och andra som vill ha förstärkta resurser för de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Jag vågar säga att jag, när jag är ute och talar, nog mer än de flesta talar om rörlighet i alla dess meningar. Men jag vill inte anlägga den ensidiga synen på rörligheten att den bara handlar om geografisk rörlighet – och definitivt inte bara om rörlighet från norr till söder. Vad vi måste eftersträva är att få en rörlig arbetsmarknad som bygger på frivillig rörlighet, just därför att också de som har svårt att röra på sig och byta yrke skall få sin chans på arbetsmarknaden.

Vidare frågar Bengt Wittbom vad jag menar med att förmå arbetsgivare och arbetstagare att anpassa sina krav. Låt mig då kortfattat gå igenom ett antal olika tankar som ligger bakom en sådan formulering.

En del tankar handlar om opinionsbildning, för individernas bästa men också för arbetsgivarnas; att kolla de krav man ställer på arbetskraften resp. på arbetsplatsen; att inte vara för kräsen, oavsett om man sedan är

arbetsgivare eller arbetstagare; att försöka rensa bort förlegade föreställningar. Om man rekryterar folk till industrin skall man också se efter om det inte är så att man mycket väl kan besätta platserna med kvinnor eller med handikappad arbetskraft, eller vidta någon annan åtgärd som gör att man inte stirrar sig blind på manlig välutbildad medelålders arbetskraft. Vidare måste man acceptera att genomföra en del av utbildningen och introduktionen på arbetsplatsen. Arbetsgivarna måste vara beredda att hjälpa till att komplettera den utrustning som de arbetsökande har – eller snarare inte har – för att få den arbetskraft de behöver.

Till arbetsgivare skulle jag också vilja säga att de så att säga måste sälja sig bättre som arbetsplatser – inte minst gäller detta delar av industrin – för att vända intresset i en mera positiv riktning. – Detta om opinionsbildning.

En del kan man också klara av genom olika ekonomiska styrmedel:

Vi har ju i dag anställning med lönebidrag – den gamla halvskyddade sysselsättningen. Vi har bidrag för anpassning av arbetsplatser; vi har anmält beredskapsarbeten också i den enskilda sektorn; vi har använt nyrekryteringsbidrag – alltså olika åtgärder för att förmå utbud och efterfrågan på arbetskraft att mötas smidigare.

En del problem kan också behöva lösas lagstiftningsvägen. Vi har en främjandelag, som Bengt Wittbom vet. Den har inte behövt komma till användning i sin mera formella mening, men jag tror att den genom sin blotta förekomst har gjort nytta och lett till anställning av många handikappade.

Alla arbetsgivare – jag upprepar: alla arbetsgivare – borde ta ansvar för att ha en allsidig sammansättning av arbetsstyrkan. Om alla gjorde det, skulle inte tyngden falla så hårt på dem som tar sitt ansvar. De som inte gör det – de som försöker gallra bort den mindre produktiva arbetskraften – får en konkurrensfördel som vi inte borde tillåta att de får. En solidarisk rekryteringspolitik är vad som föresvävar mig, och det är till de frågorna som jag räknar med att kunna återkomma i den sysselsättningspolitiska propositionen – som f. ö., Frida Berglund, kommer till riksdagen under våren.

Herr talman! Jag hinner inte i det här inlägget besvara alla frågor som har ställts. Men låt mig ändå sluta med att till Bengt Wittbom säga att forskningen naturligtvis skall rulla vidare. Vi vet inte allt vad vi behöver veta om rörligheten på arbetsmarknaden, men vi vet tillräckligt mycket för att kunna säga att den är mångfasetterad, att vi behöver stimulera den med många olika åtgärder och inte bara jaga de arbetsökande med blåslampa runt i landet.

Anf. 231 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för den här lektionen, som jag inte upplevde som främst riktad till mig utan till några av dem som i debatten verkligen låtit det gå troll i ordet rörlighet.

Min interpellation tar ensidigt upp rörlighetsproblematiken på arbetsmarknaden, och man kan fråga sig varför. Jo, naturligtvis därför att rörligheten på arbetsmarknaden har försämrats i stor utsträckning. Nästan

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

alla politiker, forskare, arbetsmarknadsfolk och andra har i dokument efter dokument konstaterat att vi har en för låg grundrörlighet på hela vår arbetsmarknad. Därför ville jag i min interpellation understryka detta. Därmed är det inte sagt att jag avsvurit mig vare sig min egen övertygelse eller moderata samlingspartiets övertygelse om värdet av en fungerande regionalpolitik i det här landet, vilket några av talarna här vill göra gällande. Därmed inte heller sagt att jag inte tror på utvecklade metoder när det gäller regionalpolitiken eller att jag inte begriper att rörlighet inte bara är geografisk rörlighet utan också allt det som arbetsmarknadsministern gav oss en så utmärkt lektion om för en liten stund sedan.

Jag vill säga att jag instämmer i mycket av det som arbetsmarknadsministern sade, och jag är tacksam för den utveckling som vi här fick redovisad. Det finns emellertid en del frågetecken, och dem vill jag återkomma till.

Till Frida Berglund vill jag säga att om det finns gott gammalt högerkrut i mig, då finns det även inom Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, arbetsmarknadsstyrelsen och ekonomidepartementet med de oberoende långtidsutredarna. Det finns i så fall även hos arbetsmarknadsministern och hans departement och på många andra ställen. Men det är ju inte alls det saken handlar om. Inte om högerkrut utan om att vi alla här måste inse och förstå att skall vi klara våra ekonomiska problem så måste vi höja nivån på den totala rörligheten i dess fullständiga fasettering några grader i det här landet. Det är det vi resonerar om.

Tyvär måste jag konstatera att en del av inläggen visar att vi tydligen inte är riktigt mogna att diskutera detta. Min slutsats blir den att vi väl får rutscha några tiotal miljarder ytterligare ned i det ekonomiska träsket innan vi är beredda att ta upp en seriös diskussion. Det behövs tydligen för att inte alla skall finna det nödvändigt att springa upp till talarstolen – jag utesluter arbetsmarknadsministern – och markera sig till 250 %.

Frida Berglund, det är inte fråga om att flytta folk söderut från Norrland i samma omfattning som på 1960-talet. Frida Berglund frågade: Vart vill herr Wittbom flytta alla? Vi skall inte flytta alla, Frida Berglund. Men vi skall se till att vi får en större total rörlighet som går i alla riktningar.

Arne Fransson tog i sitt anförande, vad jag kunde förstå, avstånd från långtidsutredningen, LO och TCO. Han tog även avstånd från chefen för arbetsmarknadsverket Bertil Rehnberg, från AMS och t. o. m. från sin egen industriminister i sina ansträngningar att verkligen racka ned på de fakta som jag här har presenterat. Jag tycker att det är beklagligt.

Arne Fransson frågar mig i vilken utsträckning jag är beredd att medverka till en fortsatt utflyttning av statliga verk. Låt oss se när de konkreta förslagen kommer. Vi får då ta ställning till dessa. Erfarenheterna från tidigare utflyttningar har inte genomgående varit positiva enligt den uppfattning som jag och moderata samlingspartiet har. Men låt oss se på fråga för fråga och ta ställning i de konkreta fallen.

Eva Winther säger: Låt oss inte i första hand satsa på geografisk rörlighet. Nej, men låt oss satsa på en politik som ger en tillräcklig nivå av geografisk rörlighet, kompletterad och förstärkt när det gäller effekten på arbetsmark-

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

nad och industriell utveckling av alla de andra insatser som vi gör på utbildningsområdet och de övriga områden som Ingemar Eliasson räknade upp. Den geografiska rörligheten är för låg i förhållande till de andra komponenter som är betydelsefulla i detta sammanhang.

Slutligen, Ingemar Eliasson: Det är möjligt att solidarisk rekryteringspolitik är någonting att fundera på. Det beror på hur styrmedlen för att åstadkomma den ser ut. Ryktesvägen har man hört talas om t. ex. anställningskontrakt, där piskan på arbetsgivaren skulle vara höjda social- och arbetsgivaravgifter. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om det är detta som på sluttampen ligger i ordet "förmå".

Anf. 232 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för hans definition av rörlighet. Jag tror det är riktigt att rörlighet måste ske i socialt acceptabla former. Det innebär att man i första hand måste ha en yrkesmässig rörlighet, att man försöker anpassa utbildningen till de behov som föreligger, att både arbetstagare och arbetsgivare ger efter på sina krav för att man på det sättet skall kunna koppla ihop efterfrågan och utbud och att man som en sista lösning tvingas acceptera att som arbetslös flytta till en annan plats, där det finns möjlighet till sysselsättning.

Som arbetsmarknadsministern sade har arbetsmarknadsutbildningen här en viktig funktion, som det finns anledning att slå vakt om. Skulle vi ställa oss bakom de förslag och propåer som har gjorts om kraftigt höjda flyttningsbidrag, är jag övertygad om att det skulle leda till en mycket stor utflyttning från skogslänen i stil med den utveckling som vi hade på 1960-talet. Det kan vi givetvis inte acceptera. Som jag sade i mitt inledningsanförande har riksdagen under våren 1980 slagit fast att avsikten med flyttningsbidraget är att så mycket som möjligt befria den enskilde arbetstagaren från de kostnader som drabbar honom i samband med en flyttning.

Bengt Wittbom tyckte att det var egendomligt att vi engagerade oss så starkt i dessa frågor och att vi gick upp i talarstolen för att framföra våra synpunkter. Orsaken är naturligtvis innehållet i Bengt Wittboms interpellation. Han talar där ensidigt – och det har han också medgivit här – om den geografiska rörligheten som skulle lösa alla problem. Bengt Wittbom sade i sitt senaste inlägg att han utgick från nödvändigheten av en större total rörlighet som skulle gå i alla riktningar. Jag är av den bestämda uppfattningen att risken är mycket stor för att denna utveckling skulle gå ensidigt i en riktning – från skogslänen till de expansiva områdena i vårt land. Det skulle medföra problem av samma slag som de som följde i spåren på 1960-talets flytlasspolitik. Det kan vi från centern inte vara med om.

Bengt Wittbom sade också: Låt oss återkomma när de konkreta förslagen från decentraliseringsdelegationen har lagts på riksdagens bord. Jag utgår från att man från moderata samlingspartiets sida är beredd att ställa upp bakom de förslag jag anser vara nödvändiga för att sprida de arbetsuppgifter inom den offentliga sektorn som är möjliga att sprida. Tyvärr har moderata samlingspartiet haft en negativ inställning till att flytta ut verksamhet från de

statliga verken i Stockholm till delar av landet. Jag hoppas i det avscendet på en bättring som jag skall hälsa med den största tillfredsställelse.

Jag tror det är viktigt att vi från samhällets sida ser det som en realitet att vissa nya styråtgärder måste vidtas. Vi kan konstatera att det etablerings-samråd som har förekommit – industriministern nämnde det under en tidigare interpellationsdebatt – inte har gett det resultat industriministern hade hoppats på, trots att vi haft en högkonjunktur. Detta är bara att konstatera. Därför menar vi från centerns sida att det är riktigt att frågan om etableringskontroll utreds. Att vi inte ställt oss bakom det socialdemokratiska förslaget tidigare har berott på att det varit ofullständigt och att man måste titta på de fördelar och eventuella nackdelar som ett införande av etableringskontroll kan medföra.

Avslutningsvis vill jag säga till Frida Berglund, som nämnde att vi under de senaste åren tappat hundra tusen industrijobb, att antalet sysselsatta inom industrisektorn faktiskt ökade under 1979. Jag tycker att även detta är väl värt att nämna i det här sammanhanget.

Anf. 233 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Bengt Wittbom anklagar oss för att inte vara seriösa. Han hade tänkt sig en seriös diskussion.

Jag vill för min del säga att jag är mycket seriös. Jag har erfarenheter av människor som har flyttat och som har farit illa. Jag har också erfarenhet av dagens flyttare som söker sin försörjning på orter där de inte kan ordna sin bostad. Jag tycker det är väldigt viktigt att ta med även dessa synpunkter i diskussionen.

Bengt Wittbom får skylla sig själv. Han skriver i sin interpellation: "Politikens huvudinriktning under 1980-talet måste vara att med all kraft understödja de faktorer som ger bästa tänkbara förutsättningar för en stark ekonomisk utveckling." Sedan har han bara sysslat med utflyttning. Man får då intrycket att hans inställning är att bara man flyttar folk så löser man alla problem.

Jag är helt seriös när jag säger att vi inte klarar dagens problem, inte heller morgondagens eller 1980-talets om vi inte får ökade industriinvesteringar, om vi inte får en ökad forskning och ett ökat utvecklingsarbete. Skall vi klara industrins strukturproblem måste vi också ta itu med dem. Detta mitt uttalande är mycket allvarligt och mycket seriöst.

Jag tog upp frågan om den minskade industrisysselsättningen därför att det är industrisysselsättningen som skall ge oss de möjligheter vi har till samhällsutveckling. Därför har vi från socialdemokratins sida hävdat att det är viktigt att vi har en industri som fungerar. Men det är klart att man blir orolig, när situationen är som jag beskrivit den.

Tidigare i kväll lyssnade jag på ett radioprogram om regionalpolitik. Där sade en företrädare för en länsstyrelse i ett skogslän att dagens läge är betydligt sämre än det var 1965, då vi startade regionalpolitiken. Om man lever i regioner som har det svårt blir man naturligtvis påverkad. Då kan man inte vara så optimistisk att man tror att man löser problemen bara man flyttar

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

Måndagen den
15 december 1980

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

människor.

Jag vill också understryka att det är väldigt viktigt för människorna och också för industrin att man väljer en aktiv regionalpolitik i stället för att enbart stanna vid en rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitik.

Det är faktiskt så redan nu på vissa håll, exempelvis i Kiruna, att det finns ett kvinnoöverskott. Om det inte finns människor som kan ta vara på de råvaror som finns i skogslänen, hur skall vi då kunna klara vår framtida sysselsättning? Hur skall vi då kunna klara vår ekonomi?

Anf. 234 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Bengt Wittbom sade att geografisk rörlighet inte enbart är en fråga om flyttning från norr till söder. Tyvärr är det nog så att flyttningen från Norrbotten är i full gång. Inte minst gäller det min egen hemkommun, där vi har en negativ befolkningsutveckling f. n.

Jag tycker också att det är angeläget att man kan flytta mellan företag i samma stad eller att man kan flytta inom en region. Men vi måste också försöka att i högre grad än f. n. stimulera kapitalet till rörlighet. Vi måste vidare, som jag sade i mitt förra inlägg, övertyga arbetsgivarna om att de kanske har den arbetskraft, som de söker, i sin egen stad eller alldeles i närheten av sitt eget företag.

Att vi deltar i den här debatten beror naturligtvis på att de regionalpolitiska målen avseende arbete, service och en god miljö över hela vårt land är så oerhört viktiga för oss. Det är angeläget att tala om var vi står och vilka åtgärder vi tycker behövs för att nå de målen.

Anf. 235 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Frida Berglund sade i sitt förra inlägg att hon var nöjd med vad jag hade sagt, och jag är naturligtvis nöjd med att Frida Berglund är nöjd. Jag vill återgälda med att säga att jag är nöjd med vad Frida Berglund sade om behovet av att bygga ut industrin. Det är en förutsättning för att vi skall klara vår framtid och för att vi skall kunna återställa balansen i vår ekonomi.

Men en förutsättning är då att en industri som kan och vill expandera får tag på arbetskraft. Det är emellertid ett fenomen både i lågkonjunktur och i högkonjunktur att det på sina håll råder brist på yrkesutbildad arbetskraft. Det problemet måste vi bl. a. via arbetsmarknadspolitiken försöka klara av.

Frida Berglund säger att man skall flytta maskiner och inte människor. Jag förstår att man säger så om man är från Norrbotten, men jag tror inte att Frida Berglund ser riktigt så enkelt på saken. Det är inte ett antingen-eller utan både-och. Om en industri med låt oss säga 90 anställda behöver rekrytera 10 till kan man naturligtvis inte begära att de 90 skall flytta till det ställe där de 10 bor. Å andra sidan: Om en industri som behöver expandera har svårt att få tag på arbetskraft, är det fullt rimligt att man försöker stimulera industrin i fråga att förlägga en filial eller en ny verksamhet till en annan ort, dvs. både-och. Man försöker få fram det som vid de olika

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

tillfällena är rimligast. Det försöker vi att åstadkomma genom regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik. Jag tror att det vore bra för det här landet om vi lät bli att driva fram motsättningar där sådana inte finns. Jag är rätt övertygad om att också Frida Berglund har en mer nyanserad syn på saken.

Åter till Bengt Wittbom. Rörligheten har försämrats, säger han. Det är säkert så, men jag skulle inte uttrycka mig fullt så kategoriskt. Vi kan vara överens om att rörligheten är för låg, men en del tecken tyder på att den i meningen arbetsgivarbyte faktiskt har ökat under de senaste två åren. Sett i procent av antalet sysselsatta hade vi lika stor andel arbetsgivarbyten under 1979 som under 1974. I totalt antal var de lika många som under 1967. Från 1977–1978 har en uppgång skett. Vi vet inte om den är trendmässig, men vi kan i varje fall konstatera att kurvan här gör en ”knäck”. Det kan hända att någonting har inträffat på arbetsmarknaden. Faktum kvarstår: Trögheten är ändå påtaglig i den meningen att det ibland är svårt för arbetsgivare att få tag på arbetskraft. Det är också svårt för arbetssökande att få tag på det arbete som de söker.

Bengt Wittbom efterlyser medel för att stimulera den här rörligheten. Han kunde ha hittat ett sådant i den artikel – såvitt jag kommer ihåg – av Ulf Westerberg och Nils Unga som han citerade ur. Där fanns ett uppslag, nämligen att man skulle bevilja tjänstledighet för dem som under ett halvår vill pröva på arbete på annan ort. Det skulle vara intressant att få veta om Bengt Wittbom vill öka ut antalet ledighetslagar med ytterligare en. Jag tycker nog att det finns en tanke bakom det där. Jag är dock inte säker på att det skulle fungera på arbetsmarknaden. I sökandet efter medel kunde man ändå ha en diskussion också i det avseendet.

Jag är svarare i den här debatten, och Bengt Wittbom är interpellant. Det är emellertid tillåtet också för interpellanter att ge svar, och särskilt borde det vara tillåtet om man företräder ett regeringsparti.

Så till forskningen, som Bengt Wittbom också tar upp. Om nu ytterligare forskning inte behövs, varför kommer det då inte förslag från regeringen till riksdagen? Bengt Wittbom menar att jag skall vara mer aktiv när det gäller olika slags rörlighetsstimulerande åtgärder och nämner skattepolitik, bostadspolitik, barnomsorg och litet av varje. Jag håller med om att allt det där spelar en roll. När det gäller behovet av lägre marginalskatter tror jag att vi är överens, men visst har det kommit förslag på de här områdena!

När det gäller förslagen om lägre marginalskatter har jag den bestämda uppfattningen att Bengt Wittbom och hans parti var med. Men hur är det med den rörlighetsstimulans som ligger i en utbyggd barnomsorg? Är vi lika överens på den punkten? Det kunde vara intressant att få veta det.

Jag har här sökt påvisa att arbetsmarknadsutbildningen och en effektiviserad platsförmedling är mycket effektiva åtgärder när det gäller att stimulera rörligheten. Det kunde vara intressant att få höra om Bengt Wittbom instämmer i de förslag som har lagts fram och som moderaterna röstat emot – och förslag på den här punkten som så småningom kan komma.

Bengt Wittbom driver dels tesen att vi behöver en allomfattande

forskningsinsats, dels tesen om att mycket snabba åtgärder behövs. Vad jag har försökt framhålla är att vi vet tillräckligt mycket för att kunna säga att diverse åtgärder som syftar till att stimulera olika former av rörlighet behövs. Men naturligtvis skall forskningen fortsätta. Vi har bara inte för avsikt att avvakta en totalgenomgång innan vi tar upp dessa frågor i den sysselsättningspolitiska propositionen.

Låt mig, herr talman, till sist få återvända till frågan om behovet av att bygga ut industrin. Det lät på Bengt Wittbom som om bristen på arbetskraft var den enda orsaken till att sysselsättningen inom industrin hade minskat under 1970-talet. Men grundorsaken var framför allt svårigheterna att finna avsättning för produkterna. Givetvis är det brist på yrkeskunnig arbetskraft här och där, och det är en uppgift inom arbetsmarknadspolitiken att försöka råda bot på det förhållandet.

Den som läser långtidsutredningen finner att vi har en jätteuppgift. Det förutsätts nämligen att industrin skall få en 10-procentig volymökning. Det förutsätter i sin tur en ökning av arbetskraften med ca 10 000 personer per år, vilket skall jämföras med motsvarande minskning varje år under 1970-talet. Arbetsmarknadens utseende måste alltså genomgå en rejäl förändring.

Hur åstadkommer vi det? Ja, av erfarenhet vet vi – var och en kan studera det på fältet – att det inte räcker med att bara efterfråga arbetskraft. Om det vore så skulle ingen industri i dag behöva vara i avsaknad av yrkesutbildad arbetskraft eller den arbetskraft man behöver. Det ställs mycket stora krav på arbetsmarknadspolitiken för att klara detta arbetskraftsbehov. Vi måste ha en effektiv platsförmedling, en effektiv arbetsmarknadsutbildning och en effektiv rekryteringspolitik. Det ställer krav på förändrade attityder både hos de arbetssökande och hos arbetsgivarna, vilket jag förut försökte ge exempel på.

Jag hoppas att denna debatt leder fram till att vi blir överens om att om detta för vårt land helt avgörande experiment skall lyckas, så måste också arbetsmarknadspolitiken få bli ett mycket viktigt komplement till den ekonomiska politiken. Vi får inte, Bengt Wittbom, och vi behöver inte rutscha utför ytterligare i vår ekonomiska utveckling för att inse behovet av en effektiv arbetsmarknadspolitik.

Anf. 236 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Statsrådet Eliasson hoppades att jag skulle vara mer nyanserad i mina uttalanden och inte skulle tro att det bara gällde att bara flytta maskiner. Jag står mycket stadigt på jorden, och jag vet att vår ekonomi är dålig, att arbetslösheten är hög och att industriinvesteringarna är låga. Dessutom besitter vi en viss pessimism och bristande framtidstro. Det finns inte många, åtminstone inte de som bor i skogslänen, som tror att en förändring kan komma till stånd i en handvändning. Men det måste finnas en klar målsättning för vad man vill, och det målet skall man arbeta mot, även om det förefaller avlägset.

Vad gäller frågan om att företagen skall anställa mer folk, så är det inte bara fråga om tio personer. Jag har erfarenhet av att företag i en kommun har

anställt ca 1 000 nya människor. Men bostadsfrågan har inte varit löst för dem, och inte heller annan samhällsservice har varit ordnad. Det har medfört stora problem för dem, vilket också var fallet för dem som tidigare bodde i kommunen. För att folk skall kunna anpassa sig på den ort dit de flyttar – och folk kommer att flytta, i morgon, nästa vecka och nästa månad – så måste vi ha uppmärksamheten riktad på boendeförhållanden, service och annat på orten i fråga. Jag tror ändå att man många gånger har tagit alldeles för lättvindigt på att det också går att styra kapital. På den punkten har vi mött väldigt starkt motstånd, inte minst psykologiskt motstånd. Man har trott att det inte går att driva företag på ett företagsekonomiskt vinstgivande sätt i skogslänen. Men nu, när det finns klara bevis för det, hoppas jag att alla opinionsbildande krafter bidrar till att tala om detta, så att också industrin blir mera villig att flytta.

När det gäller industrins möjligheter att engagera den lokala arbetskraften måste man också göra extra insatser. Arbetsmarknadsministern talade i ett av sina inlägg om betydelsen av ökad arbetsförmedling och ökad utbildning. Det är en väg att klara problemet, men då måste också företagen vara positivt inställda och inte bara tro att om man trycker på en knapp så kommer det välutbildad arbetskraft med yrkeserfarenhet. Den inställningen måste vi komma ifrån, och det måste också industrin.

Anf. 237 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Det var en förfärlig massa frågor som arbetsmarknadsministern kom med, men jag skall gärna försöka besvara dem. Först vill jag dock rekommendera deltagarna i debatten att läsa långtidsutredningen noga och ordentligt, speciellt dess alternativ 2. Där visas nämligen alldeles klart en utveckling som inte blir särskilt trevlig, om vi inte vidtar åtgärder inom det här området, och i sin slutända kommer det att innebära att det inte hjälper med någon rörlighet över huvud taget, eller med några rörlighetsstimulanser eller med vilka åtgärder som helst för att ge folk i det här landet jobb. Då, kära meddebattörer, kommer vi inte att klara sysselsättningen. Fortsätter vi som vi har låtit utvecklingen gå under de senaste 10–15 åren, kommer det relativt snart under 1980-talet inte att finnas en tillräckligt stor arbetsmarknad för att sysselsätta huvuddelen av befolkningen i vårt land. Det är slutsatsen av långtidsutredningens alternativ 2. Detta tycker jag är tillräckligt allvarligt för att jag skall våga ta upp diskussionen om ökad geografisk rörlighet.

Flera meddebattörer talar om att vi måste öka kapitalets rörlighet, och det kan ligga många positiva möjligheter i det. Men när vi alla vet att vi måste utnyttja befintligt realkapital maximalt för att hålla näsan över den ekonomiska vattenytan för stunden, är det då inte rimligt att ta upp de problem som de flesta involverade parter betraktar som hinder i vägen?

Enligt min uppfattning är det bra om rörligheten har ökat, men jag är inte riktigt säker på att det är en långtgående trend som arbetsmarknadsministern här redovisar. Vi kan ändå konstatera att vi under den senaste högkonjunkturen haft en beständig brist på yrkesarbetare och arbetare i industrin i

*Om rörligheten
på arbetsmark-
naden*

storleksordningen, om jag skall vara generös, mellan 8 000 och 12 000 personer. Vid vissa toppar har bristen varit ännu större. Vad motsvarar det i bortfall av produktion och uteblivna exportinkomster? Det är en fråga som vi borde ställa oss, tycker jag.

På Arne Fransson's återkommande fråga om moderaterna är beredda att ställa sig bakom de förslag som decentraliseringsdelegationen kommer att lägga fram svarar jag som förut: Låt oss se förslagen, så får vi ta ställning. Det är inte rimligt att begära uppslutning bakom förslag vilkas utformning vi ännu inte har sett.

Så till arbetsmarknadsministerns frågor. När det gäller beskattningen syftade jag kanske inte främst på genomförda, helt riktiga och välmotiverade sänkningar av marginalskatterna utan mera på ett framtida skattesystem, som i större utsträckning tar hänsyn till försörjningsbörda och annat än vad dagens system gör. När det gäller barnomsorgen hoppas jag att vi är överens. Där måste vi ha ett system som är flexiblare än dagens system och som inte innebär att en plats på dagis i en kommun är säkrad, men att man, om man skulle behöva flytta för att få ett nytt jobb, inte kan få barntillsyn i den nya kommunen.

Vi måste alltså ha ett flexiblare system – det är vi överens om. Vi är också överens om att vi måste få en effektivare platsförmedling. Låt oss utnyttja de resurser som AMS i dag besitter för att i så stor utsträckning som möjligt effektivisera platsförmedlingen. Vi får väl också se vad som kommer ut av den översyn av arbetsmarknadsstyrelsen som så småningom skall genomföras.

Arbetsmarknadsministern säger att det har varit brist på yrkeskunnig arbetskraft "litet här och där". Jag kan bara hänvisa till statistiken från januari månad 1977 till september månad 1980. Då kan vi konstatera att det är inte bara är "här och där" som det har rått bristsituationer. Det har i stället varit en beständig och irriterande brist på yrkeskunnig arbetskraft under hela 1979 och 1980. Att detta är ett problem inser både arbetsmarknadsministern och jag. Och om vi skall kunna uppnå de ekonomisk-politiska målen, klarar vi inte en likadan situation när nästa högkonjunktur kommer. Då måste vi bättre utnyttja befintliga investeringar och maskiner för att ge bästa möjliga bidrag till den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Mitt slutintryck av denna debatt – när dimmorna så småningom skingrades efter de första inläggen – är att i varje fall arbetsmarknadsministern och jag är överens på många punkter. Vi är bl. a. ense om att vi måste öka rörligheten på arbetsmarknaden. Det var ett viktigt faktum att få fastslaget i denna debatt.

Däremot har jag inte fått svar på frågan om arbetsmarknadsministern är beredd att lägga fram förslag om t. ex. höjda flyttningsbidrag eller förslag till andra konstruktioner för att se till att de människor som vill flytta men som i dag, beroende på ekonomiska omständigheter, inte kan flytta får möjlighet att göra det. Jag är övertygad om att vi under de närmaste åren får skäl att återkomma till denna diskussion många gånger. Klarar vi inte att höja rörligheten på arbetsmarknaden den grad som jag har talat om i min

interpellation, kommer verkligheten – vilket långtidsutredningen och även många andra källor har pekat på – på nytt att ställa sådana krav. Då kommer vi i större utsträckning, beroende på vårt ekonomiska läge, att tvingas ta till metoder som jag är alldeles övertygad om att vi alla inte tycker särskilt mycket om.

Anf. 238 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att Bengt Wittbom inte i varje enskilt fall kan ge besked om de förslag som decentraliseringsdelegationen kommer att framlägga. Vad jag var ute efter var den principiella inställningen från moderata samlingspartiets sida, med tanke på de negativa ställningstaganden som det partiet vid tidigare tillfällen har gjort. Jag tror att det hade varit värdefullt, om Bengt Wittbom hade velat ge ett besked på denna punkt. Jag tror att det, som jag inledningsvis sade, är nödvändigt att vi skapar förutsättningar för och ser till att det blir en decentralisering av offentlig verksamhet till regioner som har behov av sysselsättning.

Bengt Wittbom poängterade i sitt senaste inlägg litet för mycket långtidsutredningens prognos och bedömningar. Man skall ha klart för sig att det är en tjänstemannaprodukt från ekonomidepartementet. Och det finns anledning att analysera och fundera kring bedömningarna framöver innan man ansluter sig till den alldeles för pessimistiska inställning i dessa frågor som Bengt Wittbom gav uttryck för.

Bengt Wittbom upplevde att vi i stort sett var överens om den geografiska rörlighetens stora betydelse. Jag delar nog inte uppfattningen att samstämmigheten är så stor. Jag kan inte ställa mig bakom ett uttalande om att rörligheten under den senaste perioden har varit alldeles för låg. Jag tror att vi måste möta problemen med andra åtgärder – jag nämnde vissa i mitt inledningsanförande. Det föreligger nämligen en mycket stor risk för att vi inte kan klara en geografisk rörlighet under socialt acceptabla former. Vi får heller inga förutsättningar för att uppnå regeringsförklaringens mål att skapa en bättre regional balans i detta land.

Anf. 239 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Ursäkta att jag tar till orda en gång till, när klockan är kvart över elva.

Jag vill bara till Arne Fransson säga att om han och hans parti lämnar sitt bidrag till att förbättra en alltför låg rörlighet på arbetsmarknaden, så att vi får det snäpp av förbättring som skulle betyda så mycket för svensk industri och för svensk ekonomisk utveckling, så är jag personligen beredd att överväga att ge Arne Fransson och hans parti stöd när det gäller att decentralisera en eller annan verksamhet ut till landet. Så högt värderar jag alla framsteg att lösa problemen då det gäller rörligheten på arbetsmarknaden.

Nr 50

Måndagen den
15 december 1980

8 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1980/81:11, 12, 18 och 19

Justitieutskottets betänkande 1980/81:15

Lagutskottets betänkanden 1980/81:2, 5, och 8

Utrikesutskottets betänkanden 1980/81:15, 16 och 18

Socialutskottets betänkanden 1980/81:6, 10, 11 och 13

Kulturutskottets betänkanden 1980/81:14–19

Utbildningsutskottets betänkanden 1980/81:9–11, 13 och 14

Jordbruksutskottets beänkanden 1980/81:13 och 14

Näringsutskottets betänkanden 1980/81:2, 3, 15, 18–20 och 27

Civilutskottets betänkanden 1980/81:7 och 8

9 § Kammaren åtskildes kl. 23.17.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert